

Atatürk İhtilâli II

Mahmut Esat Bozkurt

Cumhuriyet

ATATÜRK İHTİLÂLİ
II

Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından
hazırlanmıştır.

Dizgi - Yayımlayan:
Yeni Gün Hab r Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Haziran 2000

MAHMUT ESAT BOZKURT

ATATÜRK İHTİLÂLİ
II

Cumhuriyet

İÇİNDEKİLER

1789 Fransız Büyük İhtilali	9
Danton'un Sözleri	10
Danton Kaçmıyor	10
Rebespierre Giyotin Altında	11
Karl Marks	11
Koca Reşit ve Mithat Paşalar Anekdotu	12
Hanya Fatihinin Katli	12
Koca Reşit ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa	13
Koca Reşit'in Büyük Fedakârlığı	14
Tarihçi Lütfi Ne Diyor?	14
Mithat Paşa	15
Mithat Paşa'nın II. Abdülhamit'e Mektubu	16
Mithat Paşa'nın Bir Sözü	19
Ölüm Nedir? Hayat Nedir?	20
Moltke'nin Fikirleri	20
Atatürk ve Çanakkale	20
Hürriyet Kimin Haklı	21
Romalı Senatör Anekdotu	22
Plevne Gazileri	23
Türk Kaptanı	24
Ali Onbaşı	25
Moltke Ne Diyor?	28
Atatürk Ne Diyor?	28
Nizip'te Türk Albayı	29
İbrahim Verdani'nin Ölümü	29
Atatürk Ölebilir mi?	32
Atatürk ve Büyük İskender	33
Atatürk ve Büyük Petro	35
Atatürk ve Napolyon Bonapart	35
Atatürk ve Anibal	36

Atatürk ve Sezar	37
Atatürk ve Vaşington	37
Atatürk ve Zamanımızın Büyükleri:	38
Atatürk-Roozvelt-Mussolini ve Hitler	38
Alman Tarihçisinin Düşüncesi	38
Times'ın Mütalaası	39
Atatürk'ün Feragati	39
Atatürk Ölümüne Mahkum	40
Feragatin Verimi	40
Romalılar Zamanında Spartaküs	41
Sahibüzzenc'in İsyanı	42
Hasan Sabbah ve Kırmitiler	42
1789 Fransız İhtilali	43
Lenin İhtilali Rusya'da Başarı Sağladı ve Komünizmi Yarattı	43
Geri Memleketlerde İhtilal	44
Laiklik Nasıl Kabul Edildi	46
Paris Komünü	47
Kaytaklıklar	47
Entellektüel Gericilik	48
Tehlikeli Gericilik	48
Seviye Safsatası	49
Abdülhamit ve Seviye Sabotajı	49
Cumhuriyet ve Rejimler	51
Fes Zihniyeti	52
Medeniyet Bir Küldür	53
İlk Osmanlı Meclisi	54
Şefin Karakteri	55

HAK ANLAMINI KARŞISINDA İHTİLAL

İHTİLAL BİR HAK MIDIR?	57
İngiliz, Alman, Fransız Düşünürleri Ne Diyorlar?	57
Türkiye'de Uygulama	58
Fransa'da Uygulama	58
İngiltere'de Uygulama	58
Fransız İhtilalinde Halkın İsyanı	59
Düşünelim	61
Osmanlı Tarihi ve Locke'un Teorisi	62
II. Abdülhamit ve Sonu	62
VI. Mehmed Vahdeddin	63
Locke'un Muarızlarının Sorusu	63

Locke Teorisinin Sentezi ve Eleştirisi	64
Locke'un Devleti	64
Locke Teorisinin Eksiği	65
İhtilal ve Alman Filozofu Kant'ın Fikirleri	65
Kant'ın Gösterdiği Yol	68
Kant'ın Fikrinin Verimi	69
İhtilal ve Schopenhauer'in Fikirleri	70
İhtilal ve Schmoller'in Fikirleri	71
Cleman ve Agis	72
XVI. Louis ve Soylular	72
İhtilal ve Nietzsche'nin Fikirleri	73
İhtilal ve Fransız Bilgini Paul Janey'nin Fikirleri	74
İhtilal ve Jean Jaur'es'in Fikirleri	76
Rousseau	77
İhtilal ve Ceferson'un Fikirleri	77
İhtilal ve Fichte'nin Fikirleri	78
İhtilal ve Karl Marks ile Engels'in Fikirleri	79
İhtilal ve Lenin'in Fikirleri	81
İhtilal ve Atatürk'ün Fikirleri	82
Anarşistler	84
Tarih Ne Diyor? Ve Realiteler	86
İhtilali Kim Yapar?	87
Bedreddin Hareketi	89
Dede Sultan İsyanı	90
Bedreddin'in Ölümü	90
Hükümdarların Huyları	91
İngiliz İhtilalleri ve Yapanlar	91
Fransız İhtilali ve Yapanlar	91
Türk Cumhuriyeti İçin Ne Dediler?	92
Yine Fransız İhtilali	93
Fichte Ne Diyor?	95
Fikir Mutlaka Galiptir	99
Şekilcilikten Kaçınmalı	99
Propaganda	99
Kont Kavur'un Bir Sözü	99
Bizde Şekilcilik	100
İnönü Ne Diyor?	100
Sakız Efendinin Bir Sözü	100
Türk İhtilali Türk Milletindir	101

1789 Fransız büyük ihtilâli

Şüphe yok ki bunun kökleri XVIII inci asrın düşünceleriyle sulandı. Fakat bu ihtilâli yapan şahıslar kimlerdi? Ve kaç kişi idiler?

Guglielmo
Ferrero

İtalyan tarihçisi Guglielmo Ferrero'ya göre Fransız ihtilâlini başaranların sayısı iki yüzü geçmez (1) bence bu bile fazladır. Bu sayı iki üç kişiye indirilebilir. Mirabeau'nun ilk meclisteki meşhur nutku Mirabeau'nun sözleri, kıvılcımı tutuşturmaya kâfi geldi. Bilindiği gibi, Mirabeau, kralın meclisin dağılmasını emrettiğini bildiren mabeyinciye "Gidiniz efendinize deyin ki, biz burada milletin iradesiyle bulunuyoruz. Ve bizi buradan ancak süngü kuvvetile çıkarabilirler!" tarzındaki beyanatı meclisi dağılmaktan kurtarmış ve ihtilâl başlamıştı. Artık meclis kralı değil, ihtilalin gerekliliklerini dinliyordu. Kralın otoritesi baş aşağı edilmişti. Başlayan yangını 200 değil, bence, iki kişi idare etti. Bunlar Danton ve Robespierre idi, denilebilir. Danton, bir nutku ile, Fransayı tehlikeden kurtaracak kadar etkili oluyordu.

Meselâ:

(1) G.Ferrero: La ruine de la civilisation antique

Danton'un
sözleri

“Vatanın düşmanlarını yenmek için; cesaret, cesaret, cesaret, daimî cesaret!” (1) diye

haykırması milleti ayakta kaldırmaya yetiyordu. O kadar ki Robespierre Danton’u öldürünce, ihtilâl topalladı. Robespierre de öldürülünce, iki ayaktan yoksun olan ihtilâl düştü. Napolyon’un elinde kaldı. Yerini imparatorluğa bıraktı.

Burada işaret etmek istediğimiz nokta şudur ki, Danton ve Robespierre feragat bakımından, birer örneklerdir.

Danton kendisini Robespierre’in öldüreceğini biliyordu. Arkadaşları bu konuda Danton’a birçok defalar haber verdiler, İngiltere’ye kaçmasını teklif ettiler. O, bu teklifleri şiddetle reddetti.

“Kaçmak mı? Asla! Vatan ayakkabı ökçesi altında götürülür mü?” diyordu.

Danton
kaçmıyor

Kaçmadı. Yabancı memleketlerde hayatını dilenerek kazanmak yerine giyotin altında, fakat kendi vatanında ölmeyi tercih etti.

İhtilâl mahkemesi huzuruna çıktığı gün mahkeme reisiyle arasında şöyle bir konuşma oldu:

Reis, “Adın ne? Kaç yaşındasın? Nerede ikamet ediyorsun?”

Danton: “Adım Danton’dur. 30 yaşındayım. Paris’te ikamet ediyorum. Yarın tarihin panteonunda oturacağım. İş uzatma, aldığın emri infaz et alçak!”

Giyotin önüne geldiği zaman, arkadaşı ile kucaklaşmak istedi. Cellât engel oldu.

Danton soğukkanlılıkla dedi ki: “Alçak, şimdi başlarımın zın düşeceği sepette de bizi öpüşmekten menedemezsin ya!”

(1) Mignet, Histoire de la revolution française, cilt: I.

Danton böyle kahramanca yaşadı, dava uğrunda kahramanca öldü.

Ölmezden önce: “Robespierre! Üç aya varmaz beni takip edersin” diye haykırdı.

Robespierre Hakikaten üç ayı biraz geçiyordu ki, bir
giyotin altında kurşun darbesiyle çenesi kırılan Robespierre
giyotin önünde görüldü. Ve başı mukadder sepete düştü!

İlk Cumhuriyetin başı da düşüyordu.

Başarılı ihtilâllerin en büyük düşmanı, onu başaran arkadaşların birbirine girmesidir.

Danton ve Robespierre bu iki dost, düşman öldükleri gün çoluk çocuklarına miras olarak birer kopuk başla, birer de kanlı gömlek bıraktılar. O kadar!

Fakat ilerde göreceğiz ki, bu feragat yabana gitmeyecektir. Danton’la Robespierre’in kanlı gömlekleri, düşen Cumhuriyetin her kalkınma hareketinde birer bayrak olacak ve dava yalnız Fransa’da değil, dünyanın her yanında bu bayraklar altında yeniden zafere ulaşacaktır.

Karl Marx Karl Marx da büyük feragat örneklerindendir. Marx, Matmazel Vestfalen ile evlendi. Hem kendisi, hem karısı zengin aileye mensup idiler. Ortaya attığı sosyalist dâvası uğrunda hapisanelere düştü. Kaçtı. Sürgünden sürgüne koştu. Fransaya gitti. Almanya’nın müdahalesi üzerine Fransa’yı terke mecbur oldu. Belçika’ya geçti. Amele hareketleri başladı. Orayı da terk ile İngiltere’ye gitti. İngiltere’de barınabildi. Hayatını sıkıntı içinde bitirdi. Gazetelere yazılar yazarak geçiniyor, ara sıra da arkadaşı Engels ona yardım ediyordu. Bugün Londra’nın bir mezarlığında, başında küçük bir taş olduğu halde, ebedî uykusunda yatıyor.

Fakat dava mahiyeti itibarıyla ne olursa olsun, bugün

Rusya'da Marx'ın heykelleri yükseliyor. Dava dünyayı düşün-
dürüyor. İşte bilginin, vüksek düşüncenin ferasatinin verimi!

Koca Reşit ve
Mithat Paşalar
anekdotu

Koca Reşit ve Mithat paşalar memleketi-
mizde heykeli dikilmesi gerekli olan büyükle-
rimizdendir. Gülhane Hattihümayunu adile anı-

lan Tanzimat, Koca Reşit Paşanın eseridir. Bu yüce eser, sos-
yal ve politik bakımlardan büyük önemi haizdir. Bilhassa 1839
Türkiyesi göz önünde tutulursa, bu önem büsbütün artar. Gül-
hane Hattihümayunu, İslâm Hristiyan, Yahudi bütün Osman-
lı İmparatorluğunun tebasını birbirine eşit tutuyordu.

Yüzyıllardan beri rüşvet manasını kaybetmiş, normal bir
hediye halini almıştı. Rüşvet vermemek çoğu zaman insanın
hayatını tehlikeye koyardı.

Meselâ:

Hanya fatihinin
katli

Hanya fatihi Yusuf Paşa fetihten sonra İs-
tanbul'a döndüğü zaman, (Deli) lâkabıyla anı-
lan I inci İbrahim, paşaya "Ne getirdin?" diye sormuş. Hedi-
ye getirmediğini öğrenince, koca Gaziyi huzurunda boğdur-
muş, sonra da pişman olarak elindeki âsâ ile yüzünü okşamış,
"Şu pembe yüzlü adama yazık oldu!" diye hayıflanmıştı (1).

Zamana bakınız ki Hanya'yı fethetmek mana ifade etmi-
yor, mutlaka hediye isteniyordu. Yani rüşvet!

Tanzimat'tan önceki günler de bundan aşağı değildi. Rüş-
vetin devlet örgütüne bu kadar sindiği bir devirde Gülhane Hat-
tühümayunu rüşvetin şiddetle cezalandırılacağını, padişahlara
bile meydan okuyarak ilân ediyordu. Bu o kadar radikal bir
hareket idi ki, zamanımızda İslâmlık kaldırılmıştır demekten
daha çok güçtü. Koca Reşit Paşanın ortaya koyduğu yenilik-

(1) Naima Tarihi.

lere, Osmanlı İmparatorluğu zamanının en modern devletlerinden biri oluyordu. Koca Reşit tespit ettiği yenilik hareketlerinde çok samimî ve kesin karar sahibi idi. Her dediğini yaptı ve uygulama alanına koydu. Rüşveti yasaklayan maddeler koydu.

Eski sadrazam Husrev Paşayı bile bir rüşvet maddesinden mahkemeye verdi. Mahkûm ettirdi (1).

**Koca Reşit ve
Kavalalı
Mehmet Ali
Paşa**

Mısır'da hükümrân olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Koca Reşit'e rüşvet teklif etmiş, Koca Reşit şu cevapta bulunmuş: "Paşa ihtiyar olduğundan bu teklifi bunaklığına hamlediyorum.

Fakat bu lâtifeler devam ederse onu Mısır'da tevkif eder, hakkından gelirim," demişti (2). Koca Reşit Paşa ortaya attığı eserinde bu kadar samimî ve bu kadar kesin karar sahibi idi.

İslâm, Hıristiyan, Yahudi, tebaanın eşitliği hakkındaki prensipleri de aynı sadakatle uygulama alanına koydu. Fransa hükümeti adına doğuda yapılan bu yenilikleri incelemeye memur edilen de Hell, hükümetine verdiği raporda bu hakikatı itiraf etmektedir (3)

Vergilerin ıslahı, iltimas usulünün kaldırılması hakkında Gülhane hattının koyduğu esaslar, ciddinden birer radikal yeniliktir.

Tanzimat'ın en sakat yeri bu kadar yenilikleri ortaya koyduktan sonra bütün bunları şeriat esaslarına dayandırmasıdır ki, bu da, davayı yürütebilmek için, halk efkârına verilmiş bir rüşvettir denebilir.

(1) Ahmet Rasim, Osmanlı Tarihi:

(2) Babiâli'nin İç Yüzü: Süleyman-Akşam gazetesi.

(3) de Hell voyage en Turquie.

Koca Reşit'in
büyük
fedakârlığı

Koca Reşit'in büyük yanlarından birisini
de kişiliğinde ve millet yoluyla gösterdiği şah-
si fedakârlıkta buluruz.

Osmanlı İmparatorluğunun resmî tarihçisi Lûtfi, Koca
Reşit'ten bahsederken diyor ki: (1)

Tarihçi Lûtfi ne
diyor

“Muharriri fakir dahi orada Gülhane'de
kürsüye yakın yerde bulunup biîbaretiha hattı-
hümayunu istima eyledim. O hüsnü kıraat ve letafet, hitabet
görölmüş şey değildi. Akabinde toplar atılarak kurbanlar ke-
sildi. Ve keyfiyet bilcümle mealike ilân ile o günden bed ile
usulü cedideye teşebbüs olundu.

Tanzimatı Hayriyenin icrası için Reşit Paşanın vukua ge-
len himmeti sadıkane ve gözüne aldırıldığı müşkülâta karşı şu
harekâtı cânsıparane ve fedakâranesi ilâhırzaman ziveri saha-
yif tevahiri cihan olmağa şayan hidematı makbuledendir.
Te'yidi makal için şu hikâyeyi buracığa derceyledim. Şöyle
ki, Reşid Paşa dairei kethüdası Topçu Paşa zâde Salih bey mü-
ahharan vezir olmuştu, bu zattan mesmudur ki, dairece mü-
him bir işin ifadesi için haftalarca bir vakti müsaid bulup da
Reşid Paşaya ifadeden aciz kalıp bir akşam Paşa mutadı oldu-
ğu üzere nısfilleyleyden sonra harem dairesine gidinceye kadar
bekleyip, elinde şamdanla Paşa mabeyn kapusunu açmakta
iken kethüda yanına sokularak meramını ifade için fekki şe-
fe eder etmez “Efendim, sen ne efkârdansın, ben ne haldeyim?
Ben yarınki gün bir mehlikedeyim ki akşama sağ çıkacağım-
dan ümidim yoktur!” deyip ieriye girerek kapıyı kapayıp git-
miştir ki, meğer o gecenin ertesi günü zikrolunan Gülhane ce-
miyeti vukubulacakmış.”

(1) Lûtfi Tarihi:, cilt 6, s.61

İşte Koca Reşit, kocaman eserini böyle bir fedakârlıkta, böyle bir feragatle başardı. Bu feragatin sonu ne oldu? O, bununla bir milletin, Türk ulusunun modern yaşama temellerini atmış oluyordu. Bugüne bile yer hazırlamıştı, eseri tutundu. Bir günün doğumunda bile etkili oldu. Türk milleti yaşadıkça, Koca Reşit de, eseri de yaşayacaktır.

(Meternih) Koca Reşit'in pek dostu idi. Reşit paşa Tanzimat hakkında fikrini sormuştu; o da, yenilikten sakınsın demişti. Fakat Reşit Paşa yenilikte başarı gösterdi. 'Meternih' eskilikte inat etti. Ve sonunda, bir çamaşır arabası içinde İngiltere'ye kaçtı.

Mithat Paşa

Mithat Paşanın
eseri

Koca Reşit'ten sonra, Mithat Paşa yenilik tarihimizin en büyük simalarındandır. Onun teşebbüsleri ve feragatidir ki, Türk milletine 1876 Anayasası'nı kazandırdı. Bu Anayasa Mithat Paşanın fedakârlığının verimidir. Bütün engellere, karşı koydu. Birkaç arkadaşıyla, fakat başta her zaman, o meydan okudu. II ncı Abdülhamit gibi tarihin ünlü bir müstebidine, Türk ulusunun egemenliğini, hürriyetini Mithat Paşa tanıttırdı. O da Koca Reşit gibi fedakârlığı ve feragati gözüne aldı. Daha ileri gitti. Bu yolda canını verdi.

O vaktin, deyimiyle, 'Kanunu Esasi' için Mithat Paşanın yanı başında çalışanlardan Şıpka kahramanı Süleyman Paşayı unutmamak bir borçtur. Bu adam milleti uğrunda hayatını her zaman hiçe saymış ve onun mutluluğu yolunda birkaç padişahı yakalarından tutup tahttan aşağı indirmiştir. Süleyman Nazif, "Sultan Aziz'i tahttan indirenler arasında meşrutiyete

tarafıtar olanlar yalnız Mithat Paşa ile Süleyman Paşa idi.” diyor (1).

Sultan Aziz tahttan indirildikten sonra toplanan mecliste Sadrazam Rüştü Paşa “Meşrutiyeti idare ehli vatanda ademı kabiliyeti ve hürriyeti ahalide envai mazarrat mevcuddur,” dediğı zaman, o mecliste hazır bulunan Süleyman Paşa ayağı kalkarak:

Süleyman

Paşanın sözleri

Paşa hazretleri, tebdili saltanat, hali hazır rı istipdadı vikaye için olmadı.

Herkes temini için istikbali için bu fedakârlığı deruhte etti. Bu işi yapanların ne sultanı mahlûa bir garazı şahsileri ve ne de şimdikine bir nisbeti mahsusları vardı. Müzakerata bu dakikaları nazarı itibare alarak devam buyurunuz.” (2) demişti.

Bu kahraman Türk askeri, bu dürüst ve yüksek devlet adamı ömrünün son günlerini Bağdat sürgününde tamamladı. Mithat Paşanın (Kanunu Esasi) işinde ne kadar samimî, milleti yeniliğe götürmek için ne derece kesin karar ve feragat sahibi olduğunu yakından anlamak için, onun, zamanın eli satırlı zalimi II. Abdülhamit’e yazdığı mektubu ibretle gözden geçirmek lâzımdır.

Mithat Paşanın

II. Abdülhamid’e
mektubu

Süleyman Nazif’in ‘İki Dost’ adını verdiği eserinden olduğu gibi aktarıyorum (2). Yarının Taif şehidi vatanın yarınki cellâdına diyor ki:

Padişahım, meşrutiyeti vazı ve ilândan muradımız istipdadı refi ve zatı şahanenizi vezaifinizi ikaz ve vükelai devletin vezaifini tayin, milletimizin meyanında müsavâtı kâmileyi temin edip elbirliğiyle ve gerçekten mülkün ıslahına çalışmaktır.

(1) Süleyman Nazif: İki Dost, S.52

(2) Süleyman Nazif, İki dDost. s.54

Otuz senedenberi yayınlanıp da hükümleri yerine getirilmeyen hattihümayunlar gibi şimdiki hattihümayunu mülûkaneleri buhranı hazırlar indifaidan sonra bile hükümsüz kalmıyacaktır.

Zira kanunu esasiyi ilândan muradımız, yalnız mesele-i şarkiye'nin hüsnü tesviyesine medar olmak, Avrupalıların aleyhimize açılan ağızlarını kapamak için nümayişten ibaret bir cemile değildir. Bu bapta zatı şahanelerine bazı izahat arzileyeyim. Evvelâ zatı mülûkânelerine ait olan vezaif-i hükümdaranenizi mutlaka bilmelisiniz. Zira bilcümle harekâtımızdan millet nazarında mesul olacaksınız. Bunun için vükelây-ı devlet ve memurin-i hükûmet icra-i vezaifinden emin olmalıdır ki dörtyüz senedenberi milletimizi denaate alıştırıp devleti dâçar-ı tedenni eden müdahinlikten yakayı sıyralım. Bendenizin zatı mülûkânelerine fevkal'âde riayetim vardır. Ancak ahkâmı şerîşerife tatbiken milletimizin menafiine muzir olan en ufak hususta bile size itaat etmekte mazurum. Çünkü mes'uliyetim ağırdır. Hem vicdanımdan korkarım, hem de vatnımın saadet ve selâmetini temin için vicdanımla müteahhidim. Fakat korkarım ki bu efkâr ve ef'alden dolayı ileride devlet bendenizi müttehem ve mes'ul tutsun. Şu arzedeceğim doğru sözlerden kalbiniz şüpheye varmasın. Ne çare ki en ziyade korktuğum bilâhare vicdanımın bendenizi mahcup edip mesul tutmasıyla milletimin taan ve tevbihine uğramaktır. İşte bu dehşettir ki zat şahanelerini tasdi için bendenize cüret veriyor.

Padişahım Osmanlılar kendi kendilerini ıslah ve idare iktidarını haiz olmalıdır. Usulü meşveretle idare olunan bir millette nizam nedir bilirsiniz. Tafsile hacet yoktur. Bendenize emniyet ediniz efendim. Bununla beraber ricali milletden de emin olunuz.

Padişahım bendeniz bir bar sakil altındayım. Osmanlı sıfatile icrayı vazife edeceğim. Bir memurun kendini vicdanen mesul tutarak icrayı ef'al etmesinin lüzumu gibi bir vezir de hem vicdanı hem milleti nezdinde kendini mesul bilmelidir. Ümit ve iftihar ederim ki vicdanımın bendenizi mesul tutabileceği bir harekette bulunmadım. Fakat milletin bendenizi mesul tutmaya çalışmasını isterim. Hem bu hale fahrederim.

Padişahım dokuz gün oluyor ki maruzatı mütekaddimeyi is'af etmemekte devam buyuruyorsunuz. Amelenin aletine müşabih olan nizamâtı müberremeyi reddediyorsunuz. Halbuki adaletsiz iş görülmez. Bu hal ise henüz dehşetli zelzelelerden mahvü inkiraz derecesini savuşduran bina-i devleti tamire çalışdığımız sırada siz adeta yıkmak istiyorsunuz diyebilirim.

Eğer bu eshaba mebni bendenizi serkârdan azlederseniz, rica ederim inan idare mizaci şahânenizle icraatı devlet hali-hazırın ehemmiyet ve ilcaâtına imtizacettirip kullanabilecek bir yediiktidara tevdi buyurulsun herhalde..." (1923 Kânunu sani 18) kulları Mithat (1).

Bu mektutan altı gün sonra Mithat Paşa sadareten azlo-lundu. Ve Avrupa'ya sürüldü. Mithat Paşanın yaptığı (Kanunu Esasi'nin 113'üncü maddesi padişaha bu hakkı tanıyordu.

Mithat Paşa:

"Kendi elimle yare kesip verdiğim kalem
Fetvayi hunu nâ hakkımı yazdı iptida."

Beytinin anlamı oldu.

Sonra af edildi. Memlekete döndü. Bağdat, Suriye, İzmir

(1) Süleyman Nazif, İki dost s.67-69, Tabsarai ibret: s.6-394

valiliklerinde bulundu. Fakat Abdülhamit o sağ iken bir türlü rahat edemiyordu. Nihayet bir iftira tertip olundu. Mithat paşa Abdül'aziz'in katillerindendir denerek Yıldız'da kurulan olağanüstü mahkemeye çıkarıldı. Reis Sururi can düşmanı idi. Yargılanma sonunda idama mahkûm olundu. Hüküm kendisine tebliğ edildiği gün şu cevabı verdi.

Mithat Paşanın bir sözü “Masumum. Fakat idama mahkûm olumsun ne çıkar? Türk Milleti sağ olsun!”

Mithat Paşanın suçu Abdülhamit'in istibdadına karşı koyması idi. Yabancı devletlerin işe karışmasıyla, idam hükmü infaz olunamadı.. Taif zindanında hapsedildi. Ve bir süre sonra orada boğduruldu.

Fakat bu feragatin verimi ne oldu?

1876'da Mithat'ın ektiği tohum bir daha ölmedi. Dal budak saldı. Ve bu dal budak nihayet 1908'de Abdülhamit'i boğdu. Eser yaşadı. Ve bu güne yer hazırladı.

Ölümünden korkmamak, ihtilâle başarı sağlayan büyük hasletlerdendir.

Bununla beraber, asıl olan ölmek değil, gerekirse hayatı hiçe sayıp ölümün üstüne güle güle yürümektir.

Atatürk: “Yolunuzda bir asker gibi ölmeğe hazırız” diyenlere: “Yolumda ölmeğe değil, yaşamağa ve öldürmeğe hazır olunuz! Döğüş san'atında asıl olan ölmek değil, öldürmektir,” derdi.

Bu böyle olmakla beraber, saati çalınca ölümü, bir dost kucaklar gibi kucaklamak, büyük davaların ardı sıra koşan ihtilâlciler için kaçınılmaz bir zorunluktur.

Ölüm nedir?

Hayat nedir?

Biz bunları ne hekimlerin anlattığı, ne filozofların karanlık kavramlar içinde söylemeye çalıştıkları gibi inceleyeceğiz. Biz, ölüm nedir? Hayat nedir? anlamlarını moral ve uygulama bakımından, belirtmeye çalışacağız.

Moltke'nin fikirleri

Moltke, savaş hakkındaki düşüncelerini söylerken: “Savaş gibi bir kurumu yarattığından dolayı Tanrı’ya teşekkür etmeliyiz. Çünkü savaş olmasaydı, insan ölümle yakınlık kuramayacak ve ahlâksızlık içinde yok olup gidecekti. Genel ahlâkı tutan savaştır!” der (1). Keçecizade İzzet Fuat pPaşa “Kaçırılan fırsatlar” adını verdiği eserinde, bu yolda bir şeyler söylese de, fikrin asıl sahibi Moltke’dir. Bence şurası muhakkaktır ki, insanın, saati çalınca en çok yükseldiğı yer ve an, ölüm karşısında aldığı davranıştır. Hayatta, gerektiğinde ölümden korkmayan insan kadar yüksek bir varlık düşünmek mümkün değildir. İnsanı metin, ağırbaşlı, soylu, kısacası, eski deyiimiyle, ‘insanıkâmil’ yapan haslet budur. Bunun içindir ki, ideal yolunda ölmeğı ve öldürmeğı kendine sanat yapan askerliğe imrenirim.

Dikkat ediniz! Yaratıkların en cesuru ve hayvanların kralı sayılan arslan bile ölümden yılar ve kaçır, yalnız insanoğludur ki, ideal uğrunda bandosunu çala çala, marşlarını söyleye söyleye, ölümün üzerine yürür; Öölüme, düğüne gider gibi gider.

Atatürk ve Çanakkale

Çanakkale savaşlarına dair olan řu anekdotu rahmetli Atatürk’ten duymuştum:

(1) Bonfils, Droit international public.

Düşman, sür'atle siperlerimize yanaşıyormuş, alaya hücum emrini vermiş. Fakat yerinden kimse kıpırdamamış. Her yerden ateş yağıyormuş... Lâğımlar patlıyor, uçaklar bombalar atıyor, top tüfek dumanlarından göz gözü görmüyormuş, bu şartlar altında emir dinletmenin zor olacağını gören Atatürk, bandoyu çaldırmaya başlamış... Kendisi ayağa kalkmış, askere, "Düşman kurşunu adam öldürmez. Bunu size göstereceğim ve sonra kamçıyla üç defa işaret edeceğim, o zaman siz de hücum edeceksiniz," demiş. Atatürk siperlerin üzerine çıkmış, kurşun yağmuru göğüs vermiş ve kamçıyla üçüncü işareti verince, alay süngü hücumuna geçmiş. Rahmetli bu hatırasını gözleri dolarak anlatırdı. "Alay bütünüyle eridi... Fakat ortada bir yığın düşman ölüsünden başka bir şey kalmadı." derdi.

Hürriyet kimin hakkı İnsanı, insan yapan hiç şüphe yok ki ölüm-den korkmamaktır. Morali yapan büyük haslet ölümdür, bir insanın ölüme karşı gözü ne kadar pek olursa o nisbette yükselir.

Ne kadar yılsa o derece alçalır. Alçak olur. Ölümden yılan milletler özgürlüğe değil, tutsaklığa kavuşurlar.

Namık Kemal, ne kadar yerinde söylemiş:

Can korkusuna değer mi bir ömür
Baki mi olur cihanda insan.

Yine hatırlayabiliriz ki, ölüm gölgeye benzer; kaçtıkça kovalar. Üzerine yürüyünce kaçır.

Nihayet ölüm bir gölgedir!

Bir Fransız şairi evinin kapısına şöyle bir levha asmış:

Ici jattends la mort
Ni je la desire, ni je la craind.

Burada ölümü bekliyorum.

Ondan ne korkuyorum, ne de arzuluyorum.

Fakat bence, Fransız şairi bir noktada yanılıyor. Bazen ölüm, bir memleket, bir millet kurtarmak için arzu da edilebilir. Zannediyorum ki, ileri sürdüğümüz soruların karşılığını elle tutulur, gözle görülür bir şekilde henüz vermedim. Yorumlarım biraz abstre, soyut oldu.

Ölüm nedir?

Hayat nedir?

Bir iki örnekle, soruların karşılığı daha açık bir biçimde kavranabilecektir.

**Romalı Senatör
anekdotu**

Günün birinde, bir Romalı senatör Neron tarafından tutuklanır. Suçu; Neron'a karşı hazırlanan bir suikastla ilgili olmasıdır. Söyletmek için o kadar eza cefa, o derece işkence yapılıyor ki, ölüm haline dönüşüyor. Neron "Söyle, söylemezsen şimdi öldüreceğim!..." diyor. Senatör baygın halde cevap veriyor: "Ben sana, beni öldüremezsin demedim. Ve demiyorum. Fakat söylememek hürriyetimi elimden alamazsın!..." diyor. Ve gözlerini kapayarak ölüyor. Söylememekle, suikastçıları haber vermemekle bu adam memleketine en büyük hizmeti yapmıştır. Çünkü ihtilâlcî ocağını söndürmedi. Nihayet ocak tekrar ateş aldı. Ve vatani Neron'dan kurtardı, senatör öldü mü? Aslâ! (1)

İki bin yıl sonra bugün tarih onu saygıyla anmaktadır. O bütün insanlığa bir moral örneği olarak gösterilmektedir.

(1) Duruy Histoire du peuple romain.

General Ali Fuat, Plevne savunmasına dair o vakitki Rus gazetelerinden birinden naklen şöyle bir anekdot anlatıyor! Vakayı anlatan Rus yazarı diyor ki: (1)

“Rus ordularını aylarca karşısında tutan ve onlara çok güç ve tehlikeli anlar yaşatan Plevne düştü. İlk iş, Osmanlı kuvvetlerine kumanda eden Osman Paşayı aramak oldu. Karargâhında bulunamadı. Ortalık arandı, tarandı. Nihayet yaralı askerler arasında, yaralı olarak yerde yatar bir halde bulundu ve esir edildi. Türk esirleri ufka kadar uzanan bembeyaz karlar üzerinde küme küme, ufuklara kadar uzanıyorlar. Doktorla birlikte onları teftiş ediyoruz. Üstleri başları lime lime, etleri görünüyor. Açlıktan bitkin bir haldeler. Bet-beniz kalmamış. Nerde ise ölecekler. Aralarında tek tük ölenlere de rastlanıyor. Sağ kalanlar ölülerden kalan parça parça pusatları boğuşarak kapışıyorlar. Ellerinde kalan parçayı üzerlerine alıyorlar, ısınmağya çalışıyorlar. Bunların birkaç saatlik ömürleri ya var, ya yok! İşte bu insanlara soruyoruz:

- Bir şeye ihtiyacımız var mı? Bir şey ister misiniz?

Rus olduğumuzu anlayınca erkek çehreleriyle sert bakıyorlar. Belki de yarım saat sonra gözlerini ebediyen kapayacak olan bu adamlar son bir gayretle ayağa kalkarak:

- Hiç bir şeye ihtiyacımız yoktur!

Karşılığını veriyorlar.

Anlıyoruz ki Plevne'yi savunan gaziler işte bu onurları yüksek Türklerdir.”

(1) Ali Fuat- Osmanlı-Rus seferi.

Türk genci! Düşman kalemiyle çizilen tabloyu görüyor musun?! İyi dikkat et. Bu tablo ebediyettir. O kadar büyük ve yüksek ki onu ebediyetler bile kavrayamaz ve kaldıramaz. İşte, Türk budur.

Bu gaziler öldüler denilebilir mi?

Hayat bile, belki, bir gün olur, ölür. Fakat bu tablo yaşar. Hem de ebediyetlerle boy ölçüşerek.

Türk genci! Çanakkale'yi, Sakarya'yı, Dumlupınar'ı yarananlar, işte bunların soyudur, bunların kanıdır. Sen bunlarsın!

Eğer, Abdülhamit II. Gazi Osman Paşayı dinleseydi; Plevne düşmeyecekti. Ve tarih:

Bir Türk kalesi önünde Rus çarlığı yıkıldı!" diyecekti.

Çarın, Romanya prensine çektiği telgraf bunun belgesidir (1).

Türk kaptanı

Gene, General Ali Fuat anlatıyor: (2)

Osmanlı-Rus Savaşında bir Osmanlı motörü Tuna'nın kıyısında bulunan bir Rus cephaneliğini ateşlemek vazifesini alıyor. Kıyıya yanaşıyor. Cephaneliği top ateşine alıyor. Fakat o kadar sokuluyor ki, sahilde bulunan Rus subayları geminin içinde bulunanlara tabanca ile ateş ediyorlar. Geminin küpeştesinde kumanda ile meşgul kaptan bu gürültüye alıdırış etmiyor. Emir vermekle meşguldür. Üzerine yağmur gibi kurşun yağıdırılıyor. O yine göreviyle meşgul... Nihayet cephanelik ateş alıyor. Görev tamam olunca, kaptan Rus askerlerine dönüyor, onları selâmlayarak teşekkür ediyor!...

(1) Osman Nuri- Abdülhamidi sani, hayatı siyasiye ve hususiyesi.

(2) Ali Fuat, Osmanlı-Rus Seferi.

Görev uğrunda hayatı bu kadar hakir gören koca Türk kaptanına öldü denebilir mi?

Biz, onlarla yaşıyoruz.

*

Ali Onbaşı

Size isterseniz, hazin bahtlı Giritimizden de bir halk anekdotu anlatayım.

Girid katliâmlarının sonuncusunda, büyük devletler müdahale ettiler. Bunlar İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya idi. Gerçi, daha önce, Almanya ve Avusturya-Macaristan da beraberdi. Biraz sonra bu iki devlet karışmaktan vazgeçtiler.

İngilizlerden, Kandiya'da, katliâmla ilgili gördükleri Türkleri tevkif ettiler. Ve Bahriye divanı harplerinde bunları ölüm cezasına mahkûm ederek şehirde hükmü infaz ettiler!

Düşününüz bir kere; Girid Osmanlı meleketidir, Osmanlı hükümeti, mutasarrıfı, hâkimi Kandiya'da hazır, fakat bunlar işe karıştırılmıyor. Yabancı bir devlet, kendi kanunlarına göre Türk topraklarında Türkleri cezalandırabiliyor!

Nasıl söylemeli?

Osmanlı, Osmanlı'ya karşı, Osmanlı topraklarında suç işliyor... Fakat bunu yabancı cezalandırıyor!

Nerede?...

Osmanlı hükümetinin, Osmanlı mahkemesinin karşısında!...

Hakaretin, hakaret faciasının dehşetine bakınız!

İngilizlerin mahkûm ettikleri Türkler arasında Ali Onbaşı adında bir yiğit vardır. Elleri kelepçeli darağacının altına getiriliyor. Ve bir söyleyeceği olup olmadığı soruluyor.

"Bir su!" diyor.

İngiliz neferi suyu sunduğu zaman, kelepçeyi başına vurmasıyla beraber, neferin orada canı çıkıyor.

Ali Onbaşı gövdesine indirilen süngüler altında elleri kelepçeli can veriyor.

İngilizler, Ali onbaşının dirisini değil, ölüsünü asabildiler! Atalar sözüdür:

“Ölüme tükürürler, dirime tükürtmem!”

Türk böyledir. Onu demirlere de vursalar, onun için teslim olmak yoktur. Teslim almak vardır. Ali Onbaşı'daki ruhun daha büyük çapta uygulanmasını 1918 mütareke yıllarında göreceğiz.

Ali Onbaşı'nın İngiliz neferinin başında patlattığı kelepçe, neferin başına vurulmamıştır. Ali Onbaşı o zavallı neferi tanımaz bile... fakat vurulan kelepçe, neferin şahsında, İngiliz imparatorluğu tacına indirilmiş ölüm saçan bir Türk yumruğudur.

Türk böyledir. Tek başına kaldığı gün bile bütün bir imparatorluğa meydan okuyacak gücü kendinde bulur. İmparatorluklar yıkıp, bunların üstünde imparatorluk kuran bir milletin oğlu, başka türlü olamazdı. Ve olamadı.

Şimdi size soruyorum:

“Ali Onbaşı öldü!” denebilir mi?

Nasıl denebilir?

Ondan ruh alıyoruz, onu yaşıyoruz.

Rahmetli Samih Rifat'ın bir beytini anmadan geçemeyeceğim.

Sınırlarımda kalsa tek bir kol, tek bir bilek.

Tarih onu, bir kılınc kabzasında görecektir (1).

İşte Ali onbaşı!

*

(1) Samih Rifat, Hayatı ve Şiirleri.

İstiklâl savaşlarında, büyük taarruz günü, saatinde vazifesini başaramadığı için Albay Reşat intihar etti. Halbuki pek kısa bir zaman sonra kumanda ettiği kıt'alar muvaffak oldular. İntiharına sebep, aşağı yukarı dakika meselesi idi. Vazifesini bu kadar izzeti nefis meselesi yapmıştı.

Konfüçyus mezhebinde 'Allah'ın anlamı da vazifedir. Yazan Konfüçyus olduysa, yapan, uygulayan da Türk albayı oldu.

Reşat öldü denebilir mi?

*

Size bir de, Nizip vakasını anlatmak isterim.

Biliyoruz ki, Nizip'te Osmanlı orduları, Mısır ordularına yenildiler. Buna sebep ordularımıza kumanda eden Çerkes Hafız Paşanın bilgisizliği, düşman tarafın kazanma nedeni ise, Başkumandanları İbrahim Paşanın enerjisi, zekâsı ve bilgisi idi.

Mareşal Moltke o tarihlerde Osmanlı ordusunda bulunuyordu. Ve ordunun kurmaylığını yapıyordu. Mısır ordusuna taarruz zamanının geldiğini ve fırsatın kaçırılmamasını, zaferin mutlaka Osmanlılar tarafında kalacağını ısrarla Başkumandana bildirdi. Fakat Hafız Paşa müneccimlerin reyini almadan böyle bir teşebbüste bulunamayacağını söyleyince Moltke şaşırdı kaldı.

Ve nihayet müneccimler Eşref saatin henüz gelmediğini bildirince, Moltke istifa etti (1). Kabul edilmedi, fakat fırsat kaçırılmış oldu. Mısır ordusu hemen taarruza geçti ve Çerkez Hafız kumandasındaki Osmanlı ordusunu çil yavrusu gibi dağıttı. Moltke güçlkle kaçabildi. Buna rağmen hatıratında diyor ki:

(1) Mustafa Paşa, Netayicülvukuat.

Ahmet Rasim, Resimli, Haritalı Osmanlı Tarihi.

Ali Seydi, Tarihi Osmani.

Moltke ne
diyor?

“Silâhlı milletin, en canlı örneği Türklerdir. Bu ülke koylusunun orak, kâtibinin kalem, hatta kadınlarını etek tutuşunda, silâha sarılmış bir pençe kıvraklığı vardır. Türk, ata biner gibi oturur ve keşfe yollanan uyanık nefer gibi yürür. Silâhın ruha verdiği güveni her Türk’ün bakışında görmek mümkündür. O doğduğu gündenberi silâhlıdır. Bundan dolayı hayata ve hadiselere güvenle bakmayı da öğrenmiştir.

Türkiye’ye adım atar atmaz, bu kanaati edindim. Silâhlı bir milletin içinde yaşadığıma inandım. Nizip bu kanaati ne sarstı, ne de giderdi. Çünkü orada yenilen Türk değildi, kumandandı. Yenen de öbür taraf olmayıp hurafelerdi. Harp plânını müneccimler vasıtasıyla çizen, hücum emrini yıldızlardan bekleyen kumandana karşı, cesur Türk ne yapabilirdi?

Müneccimin Türkiye’den kovulduğu ve yıldızların harp işlerine karışmalarının yasak edildiği gün, Türkün ruhu yeniden parlayacak ve silâh kullanmak için doğan bu kahraman milletin tarihi, eski ışığını bulacaktır.” (1)

Atatürk bir gün, ilk mecliste istiklâl savaşlarının hesabını verirken, şu mütalâada bulunmuştu:

Atatürk ne
diyor?

“Türk yenildi derlerse inanmayınız. Yenilen kumandandır.” (2)

Atatürk İhtilâli ile, Moltke’nin arzuları yerine gelmiş, Türk milletinin tarihi başka, geçmişten daha yüksek bir anlamda, eski ışığını bulma yolunu tutmuştur. Ne mutlu bize; bilhassa gelecek kuşaklara.

Fakat burada asıl belirtmek istediğimiz nokta, bütün bunlar değildir.

(1) Turhan Tan, Tarihte Türkler Hakkında Söylenen Büyük Sözler.

(2) Meclis zabıtları.

Nizip'te Türk
Albayı

Nizip felâketi günü, bütün Osmanlı ordusu dağılıp kaçarken, henüz kurulmuş modern bir alayımız, galip Mısır ordusuna, son neferine kadar dayanmıştır. Bu alayın başında ismi tarihe bile geçmeyen bir Türk albayı bulunuyordu. Tarihin bildirdiğine göre, öğrenimin Saint-Cyr'de bitirmişti. Elinde yalın kılıç, düşmanla çarpışırken kaçmakta olan ve henüz kaldırılmış bulunan Yeniçeri artıklarına bakarak, şöyle haykırmıştı:

“Alçaklar! Dönün, bakın... Gâvur dediğiniz mektepliler vatan için nasıl dövüşüyorlar ve nasıl ölüyorlar!” (1)

Bu adsız kahraman da, alayıyla beraber şehit oldu ve şehitler arasında kaldı.

Onur için, şeref için, vatan için, bilgi için, mekteplilik adına ilk defa ölüm meydanında haykıran ve can veren bu kahraman öldü denebilir mi?

Adsız kahraman bugün tarih içinde bir onur abidesi gibi yükseliyor!

*

İbrahim
Verdani'nin
Ölümü

Bu Mısırlı genç, 18 Mayıs 1910 yılında Mısır'da idam olundu. Çünkü Mısır Başvekili Butrus Gali Paşayı öldürmüştü. Bu olayın sebepleri ve akışı hakkında Rıza Nur şunları nakletmektedir: (2)

Vatan aleyhinde Butrus'un şu işleri vardı:

“1. Danışvay vakası: Güvercinleriyle meşhur bir şehir olan Danışva'ya İngilizler gidip para vermeden halkın güvercinlerini avlamayı âdet edinmişlerdi. Halk zarar görüyor ve kıızıyordu. Bir defa yine iki İngiliz subayı harman zamanında Danışva'ya gelip güvercin avlıyorlar. Bir mermi harmana ge-

(1) Süleyman Paşa yahut Mısır Tarihi, Fransızcadan.

(2) Rıza Nur, Türk Tarihi. Cilt 11. S. 97-94.

lip mahsulü yakar. Halk subaylara hücum edip onları tokat ve sopa ile döverler. Subaylardan biri düşer ve saatlarca güneşin altında kalıp ölür. Köylüler mahkemeye verilir. Dört Mısırlı idam ve birkaçı kürek cezasına çarptırılır, birkaçına da çoluk çocuklarının önünde iyi bir meydan dayağı atılır. Halbuki otopsi, İngiliz subayının dayakla değil, güneş vurmasıyla öldüğünü göstermişti.. O vakit Butrus Gâli Adliye Nazırıydı. Bu zalimâne hükmün, âleti sayıldı.

“2. 1899’da Butrus Gâli Dışişleri Bakanı iken, İngilizler ile Sudan itilâfını imza etmişti.. Bununla Mısır’ın canı ve malı ile feth edilen Sudan’a İngilizleri ortak etmişti. Bu da vatan bir hıyanet kabul edildi.

“3. Butrus-nazırülnüzzar iken, -yâni başbakan- basın kanunu yapıp basının hürriyetini kısıtlamıştı ve şiddetli baskı yapmıştı.. Bu da bir hıyanet görüldü.

“4. Öldürülüşünden önce Süveyş Kanalı’nın imtiyazının süresini uzatmaya teşebbüs etti. Bu da Mısır için bir hıyanet idi.

Mısır’da o vakit, Millet Meclisi yerini tutan Meclisi Umumî vardı. Butrus imtiyazın uzatılması lâyihasını tasdik ettirmek üzere bu meclise vermişti. Müzakere esnasında lâyhaya itiraz eden her üyeye hakaret ediyordu.

Butrusun bu hali bütün Mısır dilgir etmişti. İşte bu hâl Verdani’yi hiddetlendirdi; tam bu esnada, uzatma imtiyazını meclisten çıkartamayacağını anlatan Butrus Gâli lâyhayı meclisten geri alıp, meclissiz icra etmek istedi.. Verdani, El ahbar gazetesinde bu haberi işitince çılgına döndü.

Bunun üzerine Verdinin taraftarları, lâyhayı meclisten alınmadan Butrus Gâli’yi öldürmeye karar vermişti. İş Verdani üstüne aldı. Hariciye nezaretinin önüne giderek Butrus’u bekledi. Cesareti kırılıp vuramadı. Ertesi günü tekrar orada bek-

ledi. Butrus arabasına binerken tabanca ile vurdular. Bir kurşun kara ciğerini, mide ve bağırsaklarını delmiş ve içerde kalmıştı. Hastaneye kaldırılıp ameliyat yapıldı. İki gün sonra öldü.

Verdani tutkulanı. Verdani vakada hiç kimsenin katkısı olmadığını söylemek mertliğini gösterdi. Diğerleri serbest bırakıldı. Verdani mahkemede: “Vatanını hain Butrusun şerrinden kurtarmak için onu öldürdüğünü” söyledi ve dedi ki; “Daima rüyamda bu adamı öldürdüğümü görüyordum.” Mahkemede, daha önce söylediğim katlin sebeplerini teşebbüsüne sebep olarak belirtti.

Muhakeme esnasında Verdani’ye: “Sen anarşistsin,” dediler.

Verdani: “Hayır, ben hürriyetperverim. Anayasa taraftarıyım. Katle bir sebep de kabinenin düşmesidir. Çünkü meşrutî hükûmetlerde mebusan kabineye ademi itimad gösterince, kabine yerinde kalamaz. Demek bu kabineyi devirmek lâzımdı. Devirmek için de başka çare bulamadım. Yaptığıma teessüf etmiyorum. Vatanım uğrunda yaptım. Madem ki, kabine sorumlusu olduğunu gösterdi. Ondan bu suretle hesap sor-mak lâzım geldi. Sordum.”

Dedi...

Ve idama mahkûm oldu.

Verdani idam olunurken:

“Allah’ın birliğine şهادet ettiğim gibi, hürriyet uğrunda ölmenin de Allah’ın emri olduğuna şهادet ederim,” dedi.

Büyük bir cesaret ve soğukkanlılıkla sehpaye doğru yürüyüp boynunu cellâda teslim etti.

Mahkûm sehpaye çıkarken binlerce kişi:

“Korkma Verdani! Milletin için, Allah’a gidiyorsun” diye bağılıyor ve ağlaşıyordu.

Verdani'ye, Mısır'ın bu istiklâl ve hürriyet âbidesine öldü denebilir mi?

Yaşatan ölümü, öldüren yaşamağya yeğ tutmayan milletler, sonsuza kadar alçalırlar.

Abdülhak Hâmid 'Musa Bin Nusery'inde,
"Musa denilir kubbede bir hoşça sada var"
diyor.

Hüner hayatta bir hoşça sadayı bırakabilmektir, yaşamak budur. Meselâ bizzat Abdülhak Hamid'e öldü denebilir mi?

Bugün o, yaşıyorum, yaşadım diyenlerin bin kat dirisidir. Ve diri kalacaktır.

Atatürk ölebilir mi?

Türk milleti, Türk vatani yaşadıkça o da yaşayacaktır.

Atatürk'ün öldüğü günlerde bir İngiliz gazetesi "Atatürk öldü, insanlık öksüz kaldı" diyordu.

Hatta insanlık yaşadıkça Atatürk yaşayacaktır.

Gene Fransızca "İllustration" mecmuası "Tarih çok büyükler gördü. İskenderleri, Napolyonları, Büyük Pedroları, Vaşingtonları... Fakat yirminci asırda büyüklük rekorunu Atatürk, bu Türk oğlu kırdı," diyordu.

Atatürk ölebilir mi?

Yeri gelmişken, şunu da hatırlatmak isterim ki: Atatürk'ün yanında, tarihin büyükleri diye sayılan şu bir kaç isim, inanarak söylüyorum, siz de inanınız; ufak tefek şeylerdir. Hele zamanımızda büyük geçinenler, hani şu bildiklerimiz, bunlar, daha ufak tefek şeylerdir.. Görüşlerimin kişisel kalması için tarihin geçmiş büyükleriyle, Atatürk arasında küçük bir karşılaştırma yapmak isterim:

O, babası Filip'ten zamanın en kuvvetli ordusunu buldu. Dev gibi örgütlü bir memleket buldu. Egemen Makedonya'yı, dünyalara egemen kıldı. Hintlere kadar kuşattı. Nice şairler destanlar, nice filozoflar tarihler yazdı.

Fakat sonu ne oldu?

İskender otuz, otuz bir yaşlarında gözlerini bir geçici dünyaya yumunca, koca imparatorluk sanki bir çocuğun eline teslim edilmiş kıymetli bir vazoya benziyordu. Çocuğun ayağı sürçmesiyle beraber tuz gibi dağıldı gitti. Ve İmparatorluk İskender'in generalleri elinde bir pars postu gibi parçalandı. Mirasyedinin mirası böylece bitti, gitti.

Atatürk ne buldu? Ve ne yaptı?

Atatürk bir şey bulmadı.

Düşmana batıracak bir iğne, hukuk bakımından bağımsızlığına sahip bir vatan bile bulmadı. Vatanın 'Sevr'le bağımsızlığı yok edilmişti.

Atatürk, bir şey buldu ki, bunu, öğüne öğüne her vakit söylendi: Bu, Türk milleti, Atatürk'ün kanını taşıdığı millet idi.

Atatürk yalnız Türk milletine güvendi. Milletın davasını, millete dayanarak açtı.

Atatürk bir iğne bile bulmadı dediğim zaman, aşırı ko-
nuştüğüm sayılmasın. O, davanın büyüklüğüne oranla bir iğ-
ne bile bulmadı. Düşmana batıracak süngü yoktu. Lâmarina-
lardan, köylü kadınların bazlama saçlarından süngü dövüldü.
Bu bıçaklarla düşmana karşı konuldu. Bir aralık süngü yetiştirilemiyordu. Birinci İnönü savaşında bir kısım askerimiz taş-
la döğüştü.

General
Sıtkı'nın
Anlattıkları

Sayın Milletvekili General Sıtkı'dan hadiseyi şöyle dinledim:

Alay kumandanı düşmanın yaklaştığını ve fakat askerin döğüşmek için süngüsü olmadığını söylediği vakit, general şu cevapta bulunmuş:

“Bellerinde kuşak vardır. Yerde de Allah'ın taşı dolu. Doldursunlar, süngü yerine taş kullansınlar!”

Düşman yanaştığı zaman, bir kısım kuvvetlerimiz süngüye karşı taşla döğüşmüşlerdir. Düşmanın başını taşla ezmişlerdir. Ve düşman savaş alanını bize bırakmıştır! Atatürk bu şartlar içinde Türk başbuğluğu yapmıştır. Türk ulusu da bu şartlar içinde savaşmış ve yenmiştir!

Böyle savaş olur mu? demeyiniz.

Böyle savaş kazanılır mı? demeyiniz.

Bunu başkaları söyleyebilir fakat siz; hayır! Türk gençleri! Siz söylemeyiniz.

Çünkü böyle savaş olur ve kazanılır. Bu sanatın sırrı, tılsımı, Türk olmaktadır.

İnönü
savaşında
toplarımızın
kaması

İnönü savaşında toplarımıza kama bulmak güçlüğü ile karşılaşıldı. Eski Maliye Bakanı Gümüşhane Milletvekili sayın Hasan Fehmi

Ataç'dan işittim ki ağaçtan kama yapılmış ve birçok topumuz bu suretle kullanılmıştır. Neden sonra çelikten kama dökmek imkânı elde edilmiştir.

Atatürk yalnız dış düşmanla savaşmadı; iç düşmanlarla da uğraştı. Yeni ekonomisiyle, sosyal ve siyasal meseleleriyle bugünkü yepyeni Türkiye'yi yarattı.

Atatürk'ün karşısına Büyük İskender mukayese konusu bile olamaz.

Atatürk ve
Büyük Petro

Büyük Petro, bizim tarihlerde 'deli' lâkabını aldı. Bu adam, ikide bir, Atatürk'le mukayese edilmek isteniyor. Emeklere acırım.

Deli Petro, ne buldu ve ne yaptı?

Deli Petro kocaman bir Rusya buldu. Avrupa ve Asya'ya dal budak salmış bir Rusya; fakat bütün amacı müstebit çarlar idaresinin kuvvetlendirilmesine yönelmişti. Modern ve kuvvetli bir istibdad kurdu. Devrim yapıyorum diye, mujiklerin sakallarını kestirdi! Buna isterseniz, berberler inkılâbı diyelim! Ve ömrünün son gününü, Prut bataklıklarında Baltacı'nın elinde geçirdiği esirliğin acı hatırasıyla tüketti! Atatürk istibdadı değil, ulus egemenliğini kurdu ve ömrünü her yonden zaferle bitirdi. Aradaki fark bu kadar büyük ve derindir. Arada karlı dağlar vardır.

Atatürk ve
Napolyon
Bonapart

Bir moda daha... Nedense bilmem; Napolyon'da eksiksiz meziyetler bulanlar; Atatürk'ü bu Korsikalıyla karşılaştırmaya çalışırlar. Bence bu gibiler, tarihi bilgilerinden ziyade, dedikoduları yargı aracı olarak kullanmaktadırlar.

Napolyon büyük Fransız ihtilâli içinde, ateşten bir Fransa buldu. Bu Fransanın ruhunda 'Danton'un, 'Robespiyer'in 'Kamil dö Moulin'in vs. ruhu yanıyordu. O, bu ruhun üstüne bir baykuş gibi kondu. Önce Mısır'a saldırdı ve ilerledi. Yüzü Akkâ duvarlarına çarpınca, aklını başına alır gibi oldu. Fakat:

Eğer Akkâ'yı açarsam, Asya'yı açarım!

Diye inadında direndi.

Bon'un
Akkâ'ya
hücumu

En cesur kumandanlarından General Bon'u, askerinin önünde geçirdi.

Bon hemen yürüdü. Ve askerinin önünde Akkâ duvarlarına elde kılıç tırmanmaya başladı. Her taraftan de-

mir ve ateş yağıyordu. Fakat Bon tırmanmakta devam ediyordu. Nihayet bir kazan, kızgın katran döküldü. Bu katran Bon'u simsiyah, kale duvarlarına yapıştırdı... Bon ölmüştü (1).

Türk topraklarına izinsiz ayak basanların âkıbeti budur. Yüzleri kapkara, dünyaya teşhir edilmektedir.

Napolyon ümidini kesti. Mısır'a kaçmaya başladı. Orada da tutunamadı. İngiliz filolarının önünden bir hırsız gibi sıvışarak kapağı Fransa'ya attığı gün:

Türk öldürülür, fakat yenilemez (2). diye haykırdı.

Napolyon'un bütün hayatında kuşatıp da önünde iki defa yenildiği kale, Akkâ'dır. O, ilk defa Türkler önünde yenildi.

Cezzar Ahmed Paşa bu kalenin kumandanı idi. Ne yazık, bugün bir mezar taşı bile yok.

Halbuki, mağlûp Napolyon'un, Fransa'da tapınağı andırır türbesi var.

Napolyon'un sonuna bakalım: Ne yaptı ve ne oldu?

Önce, ateş gibi Fransız kanını Moskova'nın buzlarında dondurdu. Ve Vaterlo'da, Baltık'tan Akdeniz'e kadar uzanan Fransız imparatorluğunu Sainte Helen adasıyla trampa etti.

Atatürk ise yoğu var etti.

Atatürk ve
Anibal

Biraz daha gerilere gidelim. İsterseniz biraz da Anibal'den bahsedelim.

Atatürk'ün Dumlupınar meydan muharebesi Anibal'in meşhur Kan savaşıdan çok üstündür. Askerî tarihler, Anibal'in Kan savaşını hatalar sırasında anarken, Atatürk'ün Dumlupınar meydan muharebesini zafer örneği diye yazmaktadırlar. Anibal'in hatası yalnız Roma ordularının kurtulma-

(1) Tarihi Cevdet.

(2) Turhan Tan, Tarihte Türkler İçin Söylenen Büyük Sözler.

siyle kalmadı. En sonunda bu hatadır ki, Kartaca'nın çöküp, ateşler içinde yok olmasıyla sonuçlandı. Atatürk'ün Sakarya, Dumlupınar savaşları bütün bir düşman dünyasının yıkılmasıyla bitti.

Atatürk ve
Sezar

Sezar'a gelince; Voltaire'in Brütüs'e söylediği gibi, bu adam Roma'yı dünyaya hâkim kıldı. Fakat Tiber çayı kenarında bir esire olarak bıraktı. Gal-ler fethinin başardığı bu idi! Müstebit, son nefesini Brütüs'ün bıçağı altında verdi.

Roma, dışarda hâkim, içerde esir idi!

Atatürk ne
bıraktı

Atatürk, Türk'ü dış bakımdan bağımsızlığın, şeref ve haysiyetin ucuna yükseltti. Medenî milletlerle bir yaptı. İç bakımdan, bütün otoritelerin üstüne çıkardı, egemen kıldı. Atatürk, Türk'e istilâ ve esaret mirasını değil, efendiliği bıraktı. Nerede kaldı ki, Sezar'ın fetihleri demirden bir Roma'ya dayanıyordu.

Atatürk hiçten, bir demir Türk devleti kurdu.

Atatürk ve
Vaşington

Zamanımıza doğru gelelim; Vaşington'u ele alıyorum. Şüphe yok ki Vaşington büyük adamdır. Fakat Atatürk çapında mı?

Bunu hiç ummayınız!

Atatürk'ün öldüğü gün, bıraktığı eserle, Vaşington'un öldüğü gün, bıraktığı eseri bir mukayese ederseniz hakikat birden gözlerde belirir.

Vaşington, karşısında yalnız İngilizleri buldu.

Atatürk, karşısında bütün bir dünyayı buldu ve yendi.

Vaşington'un iç bakımdan karşılaştığı güçlükler ile, Atatürk'ün karşılaştığı zorluklar ve yine bütün başarması gereken işler, birincinin başardığı işlerle ölçülemeyecek kadar büyüktü. Bunlardan şu kadarını açıkça biliriz ki, Atatürk bir tu-

tuşta, bin yıllık duygu âdet ve hukukunu, batı âdet ve hukukuyla değiştirdi. Vaşington böyle aşılması güç, imkânsız bir rol karşısında kalmadı.

Atatürk, imkânsızlığı, mümkün kılarıdı.

Atatürk ve Zamanımız Büyükleri

Atatürk-
Roozwelt-
Mussolini ve
Hitler

Artık ben söylemeyeceğim. Sözü Birleşik Amerika Devletlerinin Ankara eski Büyük Elçisi General Şeril'e bırakıyorum; General, Üç Adam adındaki eserinde Atatürk'ü, Mussolini ve Roozwelt'le mukayese neticesinde, Atatürk'ün bunlara üstün olduğunu belirtmektedir. Hatta Generalin naklettiğine göre, bizzat Mussolini Atatürk için "c'est un autre homme" (o başka bir adamdır) demiştir.

Hakikat de budur.

Mussolini'nin, Roozwelt'in büyük şahsiyetleri olduğunda şüphe yoktur. Fakat bunların, içinde bulundukları şartlarla, Atatürk'ün içinde bulunup da başarı sağladığı şartlar arasında dağlar kadar farklar vardır. Ve neticede ortaya konulan eserler, birbiriyle kıyaslanmayacak kadar yüksektir.

Atatürk'ün ne bulduğunu yukarıda yazmıştık. Ne yaptığı ve ne bıraktığı da bellidir. Halbuki Mussolini o zamanki başarısını dünya savaşından muzaffer çıkan İtalya'ya borçludur. Roozwelt birşey yaptıysa dünyanın en zengin bir memleketine 130 milyonluk Birleşik Amerika Devletlerine dayanarak yaptı!

Hitler; o, her zaman Atatürk'ten örnek aldığını söyledi.

Alman
tarihçisinin
düşüncesi

Zamanımızın bir Alman tarihçisi, gerek nasyonal sosyalizmin ve gerek faşizmin Mustafa Kemal rejiminin az çok değiştirilmiş birer şeklinden başka bir şey olmadıklarını söylüyor.

Çok doğrudur. Çok doğru bir görüştür. Kemalizm otoriter bir demokrasidir ki, kökleri halktadır. Türk milleti bir piramide benzer, tabanı halk, tepesi yine halktan gelen baştır ki, bizde, buna şef denir. Şef otoritesini yine halktan alır. Demokrasi de, bundan başka bir şey değildir.

**Times'in
mütaleası**

Atatürk'ün ölümünde Times gazetesinde çıkan bir makalede bu cihet pek güzel belirtilmişti. Muharrir yazısında "Atatürk rejimini diktatörlük sanmak bir hatadır. Bu rejim demokratiktir. Yalnız bizim demokrasilerin eksikliğini tamamlamıştır ki, bu eksik, otoritedir. Eğer biz, bu eksikliğini tamamlamış olsaydık, bugün dünya birbirine zıt rejimlere ayrılmaz ve birbirine girecek halde bulunmazdı!" diyor.

İşte Atatürk'ün eserinin anlamı

**Atatürk'ün
feragati**

Atatürk büyük feragat sahibi idi. Millet davası içinde hiçbir teşebbüste, ölüm karşısında göz kırpmadı. O, Çanakkale'de, Bağımsızlık Savaşında ve bütün hayatında hep böyle idi.

Mektepten kurmay çıktı. Şam'a sürüldü. Hürriyet için çalıştı. Çanakkale'de bin bir güçlük içinde, kurşun yağmurları altında İngiliz ordularını yendi. O günün yabancı tarihçileri, onun için "Çanakkale'de İngilizleri yenen adam!" diyorlar (1).

Millî davanın başlangıcında ordu müfettişi idi. Erzurum Kongresinin açılacağı sıralarda istifa etti. Kongreye sadece bir vatandaş olarak katıldı. Bu Türk oğlu, bu sade vatandaş, yarınki hür ve bağımsız Türk milletinin, Türk ulusunun kurtarıcısı olacaktı.

Ve oldu.

Atatürk'ten bir çok defa işittim, diyordu ki: "Ordu mü-

(1) 1336, Mayıs.

fettişliğinden istifa edip de basit bir vatandaş olarak milletim ve vatanım için çalışmaya başladığım gün bütün bir düşman dünya içinde, kendimi en kuvvetli bir adam olarak bulunuyordum. Bu kuvveti bana, Türk ulusu davasının büyüklüğü ile, vicdanım veriyordu.”

Atatürk ölümüne mahkûm

Biraz sonra Sultan Vahdettin hükümeti onu ölümüne mahkûm etti (1). Fakat bütün bunlar onu yıldırmadı. Azmini sarsmak şöyle dursun, o her gün artan bir irade ile, her gün yeni yeni atılımlarla millî amaca, önüne geçilmez bir hızla yürüdü. Önüne çıkanları yıktı, devirdi ve ezdi.

Atatürk büyük dava sıralarında Çankaya’da küçücük bir ev içinde, kör ışıklı bir lamba altında çalışırdı. Altında, ikide bir bozulan, külüstür bir otomobil vardı. Bir gün Ankara istasyonunda, şimdi Cumhurbaşkanlığı özel kalem dairesinde, öğle yemeği olarak önümüzde ekmek peynirle, biraz da kirazdan başka birşey olmadığını iyice hatırlıyorum.

Atatürk bu şartlar içinde çalıştı. Sakarya savaşları sırasında bir gün attan düştü, kaburga kemiği kırıldı. Hemen ayağa kalktı, yüzünü düşmana doğru çevirdi:

“Günü gelecek, ben de senin kemiklerini kıracağım!” diye haykırdı.

Atatürk, bütün bu sıkıntılara göğüs gerdi. Fakat bu feragatin bu ölümünden yılmazlığın sonu ne oldu?

Bilmem ki, bunu açıklamaya hacet var mı?

Feragatin verimi

Kısası şudur: Ölü sayılan bir millettten; medenî milletlere eşit bir Türkiye, bir Türk millet-i. Ezilen milletlere kurtuluş yolunu gösteren bir rejim...

Feragatin verimindeki büyüklüğe bakınız.

(1) Larousse Universal, cilt 2

Şunu da hemen ve önemle kaydetmeliyiz ki, feragatin ve ölümden yılmazlığın zekâ ve bilgi ile, birleşik olması başarıyı tamamlayan nedenlerin başındadır.

Yoksa yalnız ölümden korkmamak, yalnız ölmek; ortaya bir eser değil, bir mezarlık çıkarır. Sadece feragat ise verimsiz bir acı olur.

Romalılar zamanında Spartaküs

**Spartaküs
ihtilâli niçin
kaybetti?**

İhtilâli, tekrarlayabiliriz ki; Roma kapılarına kadar dayandığı, bütün İtalya, ihtilâlcilerin eline düştüğü, binlerce asil beyler esir edildiği halde şefler arasına düşen anlaşmazlık yüzünden, ihtilâl yenildi. Ve bütün emekler, dökülen kanlar heba olup gitti. Spartaküs ihtilâli başarmış olsaydı; yalnız İtalya değil, tarihin mukadderatı değişecek, bugünkü ilerleme atılımları belki bin sene kazanacaktı. İhtilâllerin büyük düşmanlarından biri de şefler arasında çıkan anlaşmazlıklar, ikiliklerdir.

Spartaküs ihtilâli böyle bir anlaşmazlığa kurban oldu.

Spartaküs yakaladığı esir soyluları Gladyatör oyunlarına koymuş ve birbirine öldürtmüştür. Bunlar döğüşürken: “Siz, biz esirleri, birbirimize öldürtür, seyreder, eğlenirdiniz... Nasıl güzel mi imiş?” diye alay etmiştir. Bu davranış, Roma soylu sınıfını çok üzmüş, her ne pahasına olursa olsun, Spartaküs’ten öc almak için onları ayağa kaldırmıştır. Fakat ne olursa olsun, Spartaküs’ün soylulara reva gördüğü bu davranıştan ibret almak lâzımdır. “Zulmün binası olmaz” derler. Roma aristokratları yaptıklarını çekiyordu. “Ne ekersen onu biçersin...” sözü meşhurdur. Fakat Spartaküs sonra yenildi. Karargâhı, şimdiki Vezüv yanardağının kenarında idi, ölüsünü ora-

da buldular. İhtilâlciler yakalandıkça çarmlıha gerildi, bir halde ki, Güney İtalya çarmlıhara gerilmiş insanlarla doldu. Bunlara adım başında rastlanıyordu (1).

**Sahibüzzenin
isyani**

Sahibüzzenç isyanı evvelce de söylediğimiz gibi bu sırada anılabilir

Abbasi saltanatını tehlikeye koyan bu ihtilâli, Sahibüzzenç'in etrafına toplanan esirler yaptı. Başarıya ulaşmalarına çok bir şey kalmamıştı. Tarihlerin verdiği haberlere göre bu ihtilâlde ölenlerin sayısı iki milyondan fazla idi (2). Fakat günün birinde Sahibüzzenç'in kafası adamlarından biri tarafından kesilerek Halife ordusunun kumandanına teslim edilince, ihtilâlin de başı kesilmiş oldu. Başarılmış olsaydı, islâm tarihinin yürüyüşü değişecekti.

Hasan Sabbah ve Kırmitiler

**İslâm'da
sosyalist ve
anarşistler
ihtilâli**

Bu, İslâm'da kısmen sosyalist, kısmen de anarşist hareketi idi. Düzenli bir programları da vardı. Şeflyer Şeyhülcebel adını alıyorlar; nerede sultanlık davasını güdeni duysalar, gör-seler, mutlaka öldürüyorlardı. Melik Şah Selçukî zamanında başlayan bu hareket 120 yıl sürdü. Fakat bu harekete, zekâ ile birleşik feragat değildir denemez. Bu kadar zaman önce, bu kadar tutunan bu rejim, herhalde aptallığın ve egoizmin verimi olamazdı.

Fakat sonunda dejenere oldu ve yıkıldı (3).

(1) Marx Beer, Sosyalistlik Genel Tarihi, cilt 1.

(2) Cürci Zeydan, Medeniyeti İslâmiye Tarihi; Vilfredo Pareto, Sosyalist Meslekleri.

(3) Zübdetülkasas, Abdurrahman Şeref.

1789 Fransız İhtilâli (1)

Feragat sahibi, cesur şeflere mâlikti. Bunda şüphe yoktur. Fakat şefler zekâ ve bilgi bakımından bilhassa zekâ bakımından söz götürür bir durumda idiler. Bunların bir kusuru da sabit fikircilik idi. Hele etraflarını çevirenler, cep doldurma hastalığına fena halde müptelâ bulunuyorlardı (2).

Alfred Fouillet'nin dediği gibi, lüzumsuz ve çok fazla ve yersiz dökülen kanlar, idraksizliğin bir verimi idi. Nihayet şefler arasına düşen kıskançlık ve anlaşmazlık, konvansiyon meclisini bir kamara haline getirdi. İşte birinci Fransız Cumhuriyeti, hem de şeflerin eliyle, bu kamarada boğazlandı...

*

Lenin ihtilâli Rusya'da başarı sağladı ve komünizmi yarattı

Rusya'da komünizm neden başarı sağladı Yüz seksen milyon nüfusa, en ileri ve en sol sayılan böyle bir rejimi kabul ettirmek, onu yirmi üç seneden beri uygulamayı başarmak, feragatin, cesaretin, zekâ ve bilginin veriminden başka ne olabilir ki?

Lenin'in hayatı baştan başa bu hasletlerin bir ifadesidir. Onun elâstiki taktikleri, başarının; yüksek prestiji, komünist zaferin belli başlı yapıcısı oldu. Bazen şiddetle, kesinlikle radikal hareket ettiği halde, bazen süratle gerilemesini de bildi.

Komünizm: miras tanımaz, eşit paydan başka bir şey kabul etmez... Mülkiyetin düşmanıdır vesaire... Bu böyle olduğu halde, gerektiği bunların az çok aksine hareket ihmal edilmedi (3).

(1) Fransız İhtilâli ve İhtilâllerin Psikolojisi, Gustave Leben.

(2) Filozofi Tarihi, Alfred Fuillet.

(3) Leninizme Teorique, et Pratique, Stalin.

Geri memleketlerde
ihtilâl

Dünyanın en ileri ve en son rejimi kabul edilen komünizm, denebilir ki, dünyanın en ileri değil, genel kültür bakımından en geri memleketlerinden birinde uygulama alanı bulabilmiştir. Acaba şöyle bir neticeye varamaz mıyız? Büyük ihtilâller, kültür bakımından geri memleketlerde, orta, hele ileri kültürlü memleketlerden daha çabuk ve kolaylıkla başarı sağlıyor.

Buna hayır demek, evet demek kadar zordur. Bir bakımdan, kültürü geri memleketler uysal olurlar. Tıpkı yabancı saldırısına kolaylıkla boyun eğmeleri gibi... Denebilir ki, geri memleketlerde, yeniliklere karşı kaytaklık da kolayca vücuda getirilebilir. Çünkü geri halk tutucudur. Eski âdet ve geleneklere fazla bağlıdır... Fakat uyanık bir ihtilâl şefinin bu halden korkusu olamaz. Geri halk kütleleri zannedildiği gibi geleneklere bağlı değildir.

Yalnız bu halk kütleleri içinde eskilikle midelerini şişirenler vardır. İşte bunlardır ki, halkı körüklerler, tahrik ederler. Ayaklandırırlar, kaytakları yaratırlar. Yapılacak iş bu sınırı ilk fırsatta yok etmektir. Bir kere bunlar temizlendi mi, mesele bitmiş demektir. Yollar, ihtilâlin yürüyüşüne açılmıştır. Asıl iş, bu ameliyeyi yapmaktır.

Büyük Fransız İhtilâline karşı vukua getirilen Vande, Liyon kaytakları (1), 31 Mart kaytaklığı, komünizme karşı 1917-1918'de Kolçak, Denikin kumandasında baş gösteren müthiş direnme, bu sırada anılabilirler.

Bence hakikat şudur: Mesele kültür veya kültürsüzlük işi değildir. İhtilâllerin getirdiği yeni rejimlerin, ekilen ıstırapları teskin etmesi, onlara merhem olması lazımdır. Bunu ya-

(1) Fransız İhtilâli Tarihi, Mignet.

pabilen ihtilâl, mutlaka başarı sağlar. Yeter ki biraz önce belirtmiş olduğumuz sınıfın hakkından gelinsin.

İhtilâllerde zaman ve fırsat, taktik bakımından, büyük önem taşır

Atatürk'ün taktiği

Fırsatı kollayan, zamanı seçemede yanılmayan ihtilâller başarı sağlarlar. Atatürk, bu cihetlere çok dikkat ederdi. Zamanı çok güzel seçer, fırsatı asla kaçırmazdı. Zamanı gelmedikçe acele etmez, sabrederdi. Koruk sabırla helva olur. O kadar sabrederdi ki yerinden kıpırdamayacak sanılırdı. Hakikatte prensiplerden bir zerresini feda ettiği görülmemiştir. O, sabreder; fakat bir de fırsatı ve zamanı ele geçirince, ihtilâlin prensibini uygulama alanına koymakta dakika geçirmezdi. Prensip tatbikata girince, onun aksi olan eskiliğin yerinde yeller eserdi. Cumhuriyetin ilânı böyle oldu. İlgili bölümünde bunu belgeleriyle göstereceğiz. Şapka giymek, laik devlet hep böyle oldu.

Laik devlet örneğiyle, görüşümüzü biraz açıklamayı faydasız bulmuyoruz. Atatürk öteden beri devletin laikleşmesini, Türk ihtilâli için bir prensip olarak benimsemişti. Dinin devlet, devletin din işlerine karışmaması, bunların birbirinden ayrı kalması, onca gerekli idi. Din bir vicdan meselesi olduğuna göre, Atatürk bunda pek haklı idi. Devlet işleri, günü gününe değiştiği için, laiklik prensibini kabul etmekten başka çare yoktu. Bu bahse ileride geniş mikyasta yine döneceğiz. Şimdilik şu kadarcığını kaydedelim ki, zamanı gelmeden Atatürk bunu ortaya sürmedi. Fakat aksine hareket ettiği görülmüştür.

Birinci Millet

Meclisinin açılışı

Meselâ: Birinci Millet Meclisinin açılma töreninde, önce Ankara'da Hacı Bayram camisine gidilmiş, kurbanlar kesilmiş, dualar edilmiş, tekbirler getirilmiş, bu dinî merasimle meclis açılmıştır.

Birinci Teşkilâtı Esasiye kanunun (Anayasa), iki maddesini din prensibi teşkil etmiştir. Bu maddelere göre “Türkiye devletinin dini, din-i İslâm”: “ahkâmı şer’iyyenin infazına millet meclisi me’mur” idi. Mecliste müezzin, beş vakit ezan okur, imam cemaate namaz kıldırırdı. Dikkate değer ki Kurtuluş savaşları zaferle taçlandıktan sonra, Atatürk, Ankara’ya döndü. Meclis kapısı önünde resmî üniformasıyla bekleyen imam efendi, Atatürk’ü durdurdu, ellerini kaldırdı, fakat dinî duaya başlar başlamaz, Atatürk hiddetle:

**Atatürk ve
İmam**

“Burada böyle şeylere lüzum yoktur. Bunları camide yapabilirsiniz! Biz savaşı dua ile değil, Mehmetciğin kanıyla kazandık!” dedi ve imamı kovdu.

**Atatürk ve Rize
hocaları**

Bir defa da Rize sayahetinde medreselerin açılması için kendisine müracaat eden hocalara; hiddet ve şiddetle ve herkesin önünde:

“Para istiyorsanız size millet yetecek kadar verecektir. Açsanız karnınızı doyuracaktır. Medreseler bir daha açılmayacaktır anladınız mı?” diye bağırdı.

Laikliğe doğru pratik ilk adımlar atılmıştı.

**Laiklik nasıl
kabul edildi?**

İkinci Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) projesi hazırlanırken, birinci Teşkilâtı Esasiyede bulunan din kayıtlarının kaldırılmasını teklif edenlere fikren beraber olduğu halde, zamanı henüz uygun görmediğinden maddelerin kalmasını isteyenlerle beraber gibi görünmüş ve ilk şekli gibi kabul ettirmiştir. Nihayet 1928 yılında verilen bir tavrıyla meclisin çoğunluğunun üçte biri, maddelerin kaldırılmasını istemiş ve Türk devleti yeşil sarıklı Cumhuriyet olmaktan kurtularak, bugünkü modern laik halini almıştır. Ve bu muazzam hâdise, sessizce yoluna konmuş ve bitirilmiştir.

Zamanı gelince işler böyle bitiverir.

Atatürk, hilâfet ve saltanat makamı eski 'Kanun esası' ile, İstanbul'da dururken, ilk iş olarak laiklik meselesini ortaya atarak ulusal davayı sömürücülere sakatlatamazdı, nitekim davanın başlangıcında hilâfet ve saltanat hakkında da böyle davranıldı. Maksat, hilâfet ve saltanatı düşmanlardan kurtarmaktır denildi. Fakat sırası gelince bu dejenere kurumlar da tarihe intikal ettirildi (1).

Zaman beklemek, fırsatı kaçırmamak, işte ihtilâlcinin başarı tılsımları.

Paris komünü

Paris Komünü 1871 Paris Komün hareketinin başarısızlıkla sonuçlanmasının başlıca nedenini Karl Marx komüncülerin zamanı ve fırsatı kollayamamalarında bulur. Fransa bu tarihte, Alman istilâsı altında bulunuyordu. Komün hareketine, Almanların istilâ ordusu tabiatıyla göz yumuyordu. Psikolojik bakımdan bu durum, halk üzerinde fena etki yapıyordu. İşte bu ve buna benzer haller, Komün hareketinin muvaffakiyetsizliğine sebep oldu (2).

Kaytaklıklar

İhtilalcilerin uyanık ve dikkatli olmalarını gerektiren noktalardan birisi de, eserlerinin karşılaşması mukadder olan kaytaklıklardır. Bizim yakın tarihimizde görülen kaytaklık olaylarının çoğunu yabancılarla, Türk olmayan Müslümanlar yap-

(1) Gazi Mustafa Kemal, Nutuk.

(2) Karl Marx, La guerre civile en France.

mıştır. Çerkez, Arnavut, Arap vs. gibi. Bunlara dikkat gerekir... Kaytaklık açık olursa mücadele oldukça kolay olur. Fakat bunun en tehlikelisi hak suretinde görünendir.

Şair Baki'nin güzel bir mısraını kavram halinde anmadan geçemeyeceğim. Büyük Türk şairi diyor ki:

“Batıl her vakit batıldır. Felâket onun, hak suretinde görünmesindedir” (1).

İhtilâlcî, gericileri asla, af etmemelidir.. Bunlara göz yummak, ihtilâle kıymak demektir. Danton'un, zayıf yeri burası idi. Robespierre, haklı olarak, Danton'a bu gevşekliğinden dolayı gücenik idi. Robespierre, haklı idi. Çünkü Danton'un bu zaafı, Fransız İhtilâline oldukça pahalıya oturdu.

**Entellektüel
gericilik**

Kaytaklığın en korkuncu hak suretinde görünendir demiştik. Hele kaytaklar entellektüel de olurlarsa iş daha fazla önem kazanır. Yoksa bir Şeyh Sait hareketini bastırmak o kadar zor bir şey sayılmaz. Nitekim Cumhuriyete karşı Hınıs topraklarında isyan bayrağını açan; Ergani madenini, Elazığ'ı ele geçirerek Malatya üzerine yürüyen ve Diyarbakır'ı kuşatmaya kadar cür'et gösteren Şeyh Sait, kaçarken General Osman Koptagel'in eline geçti ve son nefesini Diyarbakır'da darağacında tamamladı... Derviş Mehmet de Menemen'de böyle oldu. Bununla beraber, ne mahiyet arzederse etsin kaytaklığı ateş bacayı sarmadan olduğu yerde bastırmak, imha etmek lâzımdır. Sözü ayağa düşürmemek icabeder. Aksi halde tehlike büyür.

**Tehlikeli
gericilik**

Bir de kaytaklık sinsi sinsi işler. Kendini haktan yana gösterir ki asıl, tehlikesi de budur. Meselâ, şöyle bir düşünce ortaya atılır:

(1) Baki Divanı.

“Cumhuriyet ilân edildi: buna ne lüzum vardı? Güya ileri hareket yapmışız! Sanki saltanat idaresi buna engel mi oluyordu? İngiltere krallıktır. Fakat İngiltere’nin geri bir memleket olduğunu kim iddia edebilir? Orada demokrasi yok mu? Hem de demokrasilerin en olgunu var. Biz Cumhuriyeti ilân etmiş olmakla demokraside İngiltere’den daha ileri mi gittik?”

Ve tekrar size hitap ederek tav vermeğe başlarlar... Derler ki: “Rica ederiz, sizin gibi okumuş, aydın bir adam, böyle şekillere kapılamaz! Hayır! Hayır! Asla!...”

Seviye safsatası

Sonra bunlardan bir diğerine rastlarsınız ve şunları dînersiniz: “Cumhuriyet!... Bu şüphe yok ki çok güzel bir şey. En ileri bir rejim. Fakat böyle bir idareye lâıyk bir millet olmak için seviye çok yüksek olmalıdır. Meselâ Fransa gibi! Fakat rica ederim bizim millî seviyemiz buna elverişli midir?”

Gene sizi kandırarak sözlerine devam ederler:

“Siz ki, aydın bir kişisiniz. Siz de kabul edersiniz ki, biz henüz kendimizi Cumhuriyetle idare edecek bir seviyede değiliz. Öyle değil mi efendim? Tereddüde mahal var mı?”

Bir diğerinden de şunları duyarsınız:

“Şapka!... Pekalâ giyilsin. Fakat ilerlemenin tılsımı bu mu? Her şey dururken sanki bu mu yapılmalıydı? Medenî kanun! Buna lüzum ne idi? Bizim âdetlerimize uyar mı?”

Gene sizi tavlایarak:

“Bu hakikatler sizce de meçhul değildir!”

Abdülhamit ve
seviye sabotajı

Bu seviye safsatası bir zamanlar Abdülhamit’in de elinde bir kaytaklık (gericilik) aracı olmuştu. Biliyoruz ki, Abdülhamit 1878’den

sonra, Millet Meclisini 33 sene toplamadı ve 33 yıl milletin kaderini keyfine göre idare etti. Kanununu Esasi (Anayasa) ilkelerde yazılı idi. Herkes okurdu. Fakat kimse bundan söz edemezdi.

Yakınları, ara sıra Abdülhamit'e Kanunu Esasinin (Anayasanın) tekrar ilânından, meclislerin toplanmasından söz açtıkça; O:

“Evet, ben de bu işi çok arzu ediyorum; fakat milletin seviyesi henüz bu idare tarzına elverişli değildir” karşılığında bulunurmuş.

Aradan seneler geçer, bu işten tekrar söz açılınca:

“Ooo!.. Anlıyorum. Ben de çok istiyorum. Fakat milletin seviyesi henüz gelmedi...” der ve sözü kesermiş.

Eğer, 1908 ihtilâli patlak verip de, müstebite zorla Anayasayı ilân ettirmeseydi ve müstebit Osmanlı tahtında yüz yıl kalsaydı, hâlâ milletin seviyesi gelmeyecekti.

Milletlerin seviyesi en ileri, en güzel idarelere elverişli ve lâyıktır. Yeter ki bunlara zorla engel olunmasın. Yeter ki idare edenler yüksek seviyeli olsun.

Troçki ne diyor?

Troçki bu seviye safsatasına çok güzel mukabelede bulunuyor ve diyor ki:

Emperyalistler, girdikleri memlekete medeniyet götürdükleri, iddiasındadırlar. Bu memleketlerin seviyesi yükselince ve gelişince bağımsızlık ve hürriyetlerini geri vereceklerine de söz veriyorlar. Fakat bu söz ne zaman yerine getirilecek?

Seviye bağımsızlığa müsait olunca...

Fakat seviye, hürriyet ve bağımsızlığa ne zaman müsait olacak?

İşte burası belli değil. Çünkü bunu ancak istilâcılar tayin ve takdir edecektir. Hakikatte ise, onlar, medeniyet götürmek-

le değil, sömürmekle meşguldürler. Gariptir ki, baskıları altında bulunan milletleri, savaşlarda, ön saflara süren ve bunlara en modern silâhları kullandıran emperyalistler; hâlâ bu zavallıların seviyelerini geri görmektedirler. Halbuki, realite-ler kendilerini yalanlamaktadırlar. Seviyesi geri olan bu halk kütleleri nasıl oluyor da modern ilim ve tekniğin bir ifadesi olan bu silâhları kullanabiliyorlar? (1). Bunlar istiklâl ve hür-riyetlerini, seviyesi geri dedikleri bu memleketlerin halkıyla kurtardıklarının farkında değildirler.

Bize göre Denize girmeden yüzücü, ata binmeden binici olmaya imkân yoktur. Her yeni rejimin ilk uygulama-sında bazı kusurlar gözükebilir. Tıpkı ilk defa denize girenin biraz tuzlu su yutması gibi... Tıpkı binici oluncaya kadar bir iki defa attan düşmenin zorunlu olduğu gibi... Fakat bunlar-dan sonradır ki, yüzücü ve binici olmak mümkündür.

Cumhuriyete gelince, elbette bu rejim krallıktan, hattâ İn-giliz krallık rejiminden üstündür.

Cumhuriyet ve rejimler İlgili bölümde bu konu üzerinde gerektiği kadar duracağız. Şimdilik şu kadarını söyleye-lim ki, İngiltere’de krallık kurumu, rejimi yüksekliği bakımın-dan değil, beşyüz milyonluk, gün batmaz imparatorluğun bir-liği bakımından korunmaktadır. Kral Edvard’ın saltanattan çekildiği gün, bu memleketin parlâmentosunda bile bir kısım mebuslar: “Yaşasın Cumhuriyet!” diye bağırdılar. Krallık bir vesayet idaresidir. Gelişmesini tamamlamış milletlerin vasi-ye ihtiyaçları yoktur. Montesquieu’nün dediği gibi: “Cumhu-riyet fazilettir” (2).

(1) Troçki Ma vie.

(2) Montesquieu. *Espriu des lois*.

Şapka, Medenî Kanun vs. bunlar ilân edilen yeni Türk rejiminin gereklileridir.

Şapka giymek ne demek? Bütün ilerlemelerin başında bu mu gelir?

Evet ve bunda hiç şüphe edilmemelidir.

Fes zihniyeti

Gerçi fes giymek bir mesele değildir. Fakat mesele fese bir kutsallık veren, onu çıkarıp atmayı, mukaddesata hakaret sayan zihniyettir. Şapka giymek, işte böyle sakat bir zihniyeti yerlere, çamurlara çalmak için gereklidir ve gereklidir. Bu zihniyet kaldıkça, bir nevi Hotantolar fetişizmi olan bu anlayış devam edip gittikçe, hiçbir şey yapılamazdı. Şapka giymekle, ilerlemelere mani olan bu kara engel söküldü, yıkıldı, yerin dibine geçirildi. Büyük yürüyüş yolları açıldı.

Atatürk bir gün, lûtfen, bu husustaki fikrimi sormuşlardı.

O sırada Musul işi, aleyhimizde sonuçlandığı için, rahmetli hayli sıkıntılı idi.

Şarka ve Musul meselesi

Şu cevabı vermek cesaretinde bulundum:

“Şapka giymek, bu millet hesabına bir Musul fethinden üstündür!”

Atatürk hafifçe gülümsediler. Ve başkalarını birkaç defa eğerek beni taltif ettiler.

Şapka Kanunu ve Nureddin Paşa

Şapka Kanunu, Millet Meclisinden çıkacağı gün tek karşı koyan olarak kürsüde merhum Nureddin Paşa göründü. Yersiz olarak Anayasayı ileri sürdü. Türklerin hürriyetinden bahsetti. Zorla şapka giydirmenin bu prensibe karşı saldırı olduğunu söyledi. Paşa farkına varmadan -farkına vararak diyemeyeceğim, çünkü verilecek hüküm ağır olur-. Cumhuriyet Anayasasını,

demagojisine ve kaytaklığa (gericiliğe) vasıta yapmış oluyordu. Kendisine gereken cevaplar verildi:

Meselâ; bu gün bir vatandaş hürüm diyerek; ceketini yeleşini giyer ve iç donuyla pantalonsuz sokağa çıkamaz. Yarparsa deli diye tımarhaneye koyarlar.

Hürüm diye sokağa kimse tüküremez. Belediye ceza alır. Çünkü hastalık yayar.

Vapurlarda, trenlerde hürüm diye pijamalarla gezilemez. Çünkü zamanımızda ayıptır.

Millî zeybek elbisesile bile gezmek yasaktır. Çünkü eşkıyalığı tahrik eder mahiyette görülmektedir.

İşte, fesde bunlar gibiydi. Hatta dayandığı zihniyet bakımından bunlardan da fena. Bunun için yasak edildi.

Avrupaya gidenler çok iyi bilirler; fesli bir şarklının arkasından halk kahkahalarla güler, çocuklar ardısıra koşar. Uzağa gitmeye ne hacet, biz fesi atalı şurada kısa bir süre oluyor. Bu gün fesli bir Mısırlıyı gördüğümüz zaman ne kadar tuhaf, gülünç bir manzara ile karşılaşmış bulunuyoruz?

Demek ki yalnız sakat bir zihniyet yere vurulmadı. Böylece gülünç olmaktan da kurtulduk!

Medeniyet bir
küldür

Batı medeniyeti ve herhangi bir medeniyet,
bir küldür; ayrılık kabul etmez. Ya hep alınır,
yahut alınmaz. Tıpkı dinler gibi.

Nasıl söyleyeyim?

Meselâ, birisi diyor ki, ben Müslüman olacağım ama, namazla orucu kabul etmem. Üst tarafını benimserim. Böyle Müslümanlık olmayacağı gibi; Hristiyanlık da bunun gibidir.

Türk milleti için seviye, söz konusu olamaz. O rejimlerin en yükseklerine lâyıktır. Onun seviyesini yüksek görmeyenler kendi alçak seviyelerini ifade etmektedirler.

Milletinin seviyesini alçak görenden daha alçak bir kimse tasavvur olanuma?

**İlk Osmanlı
Meclisi**

Seviye ve gelişme şarlatanlığına, susturucu bir cevap:

İlk Meclis Mebusanı Osmanînin toplantılarında tanık sıfatıyla hazır bulunan Times ve Temps muhabirleri, gazetelerine verdikleri haberlerde, aşağı yukarı şu tarzda fikir yürütüyorlardı:

“Osmanlı parlamentosu toplandı. Bu ilk meclistir, fakat buna ilk meclis demek çok zordur. Mebuslar o kadar güzel münakaşalar ediyorlar; millet işlerini o kadar iyi takip ediyorlar; hükûmeti o kadar güzel murakebe ediyorlar ki, sanki İngiltere, Fransa parlâmentoları karşısındayız gibi bir şey...” (1).

Yabancılar Türk kabiliyetini bu kadar yüksek görürken, bizimkilerin alçak görüşüne ne demeli?

Bunun cevabını biraz önce vermiştik.

Milletler için seviye, gelişme yok... Sonsuz hamleler, sıçrayışlarla ilerlemeler var.

Gelişme, fizyolojik meselelerde söz konusu olabilir. Mesela çocuk doğar, büyük, gelişir, vs.

Darwin’e göre insan maymunun bir gelişmiş türüdür. Fakat, toplumsal işlerde bu söz konusu değildir.

Büyük davalar peşinde koşan ihtilâl şefi için arkadaş seçmek en önemli işlerden birini teşkil eder.

Bunları isabetle seçemeyen şefin muvaffak olmasına imkân yoktur. En çok dikkat edilecek yanlardan birisi de budur. Belki de birincisi.

Arkadaşların inançta, karakterde, azimde sarsılmaz kim-

(1) Ali Fuad, Osmanlı-Rus seferi.

seler olması gerektir. Atatürk ve Lenin, Hitler, Mussolini böyle arkadaşları buldular. Ve bu arkadaşlar, bu şeflerin başarı sırrını meydana getirdiler.

Şefin karakteri Şef kinli olmayacak, uyanık olacak, dedikodulara kulak asmayacaktır. Kendisini sevdirecektir. Kinli ve dedikodulara kulak asan, sevimsiz kimseler bir defa devlet adamı olamazlar. Bu gibiler yalnız kendi kuyularını değil, da-
vanın da kuyusunu kazmış olurlar.

Kin, kıskançlık ve dedikodu imparatorluklar yemiş, başarılı ihtilâlleri bile çökertmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, 1789 Fransız İhtilâli, Endülüs tarihi bunun en canlı örnekleridir. Bu yüzden Osmanlı Devletinde nice değerli şahsiyetler ya bir köşede atılmış kalmış, yahut ekseriya katledilmiştir. Robospirer kini ve kıskançlığı başta Danton olmak üzere nice liderleri giyotin altına sürüklemiş, nihayet kendisi de aynı yoldan geçip gitmiştir. Tarihçi Aullard'ın dediği gibi Danton'un öldürülmesiyle cumhuriyet topallamış, Robespierer'in de idamıyla iki ayağından olmuş, sonra sürünen cumhuriyetin üzerine Napolyon bir kartal gibi konarak imparatorluğu kurmuştur.

Rus ihtilalcilerinin son zamanlarda bu yoldaki gidişlerinden ihtilâl hesabına korkulabilir.

HAK ANLAMı KARŞISINDA İHTİLÂL

İHTİLÂL BİR HAK MIDIR?

İngiliz, Alman, Fransız düşünürleri ne diyorlar?

Locke'un
fikirleri

İngiliz bilgini Locke, 'Gouvernement civil=sivil hükümet' adındaki kitabında açıkça ihtilâlcidir.

İhtilâli bilimleştiren ve milletler için son anda başvurulacak en yüce bir hak olarak tanıır.

Yürütme
kuvvetine karşı
ihtilâl

Locke meseleyi şu yoldan yorumlar:
Milletin yürütme ve yasama kuvvetlerine karşı ihtilâl hakkı vardır.

Yürütme kuvvetine karşı, ihtilâl hakkını millet şu hallerde kullanabilir.

1. Yürütme kuvveti, kanunları tanımazsa,
2. Millet Meclisinin toplanmasına engel olursa,
3. Seçmede etkili olursa,
4. Vatanı düşmanlara teslim ederse.

Yasama
kuvvetlerine
karşı ihtilâl

Millet, yasanın kuvvetine karşı ihtilâl hakkını, eğer bu kuvvet, milletle devlet arasında kurulmuş anlaşma dışına çıkarsa kabul eder.

**Türkiye’de
uygulama**

Yürütme kuvvetine karşı ihtilâl hakkının uygulanmasını 1908 Osmanlı Meşrutiyetinde görmek kabildir. Yahut 1908 Osmanlı Meşrutiyetini Locke’un bu görüşleriyle meşru kılmak mümkündür. Abdülhamit II. 1878’de meclisleri kapadı ve bir daha açmadı, kanunları tatbik etmedi. Millet ayağa kalktı, 1908’de sultana meşrutiyeti zorla kabul ve ilân ettirdi. Nihayet 1909’da, 31 Mart kaytakhında (gericiliğinde) Abdülhamit II’yi tahtından indirdi.

VI. Mehmed Vahdettin 1918 mütarekesinden sonra milletin arzularına boyun eğmedi, vatan düşmanlarıyla birleşti. Meclisi dağıttırdı... Ve millet saltanatı kaldırdı. Vahdettin bir İngiliz diridnotu ile kaçtı. Son günlerini İtalya’da, Sanremo’da, tıpkı ellerinde şapkalarını açan, dilenciler gibi, ömür dileneerek bitirdi.

*

**Fransa’da
uygulama**

Fransa’da 1793’te vatan düşmanlarıyla muhabereleleri yakalandı, vatana ihanet suçuyla Millet Meclisine verildi. Meclis ölümüne hükmetti. Ve giyotin altında başı koparıldı.

**İngiltere’de
uygulama**

İngiliz krallarından Şarl ile Rusya imparatoru II Nikola ve ailesinin sonları da bu sırada anılabilirler.

Locke’un muarızları şunları söylüyorlar:

Halk ve ihtilâl

Halka ihtilâl hakkı tanımak tehlikelidir...

Halk kolayca tahrik edilebilir.

Bu suretle çıkartılacak ayaklanmalar; memleketi ve milleti sık sık anarşi içinde bırakır, memleketi ve milleti felâketlere sürüklerler.

Locke hasımlarına cevap veriyor ve diyor ki: “İhtilâl çıkartmaya en güç unsur halk kütlesidir. Zira halk, alıştığı bir

idareye karşın ihtilâl çıkartması şöyle dursun, onu elinden geldiği kadar korumaya ve savunmaya çalışır... Bununla beraber, halka ihtilâl hakkını tanımakta, korkacak bir şey yoktur.”

Locke'un görüşü ne dereceye kadar doğrudur? Muarızları mı haklı; yoksa Locke mu?

Hemen söyleyebiliriz ki, tarihin verimleri, realiteler Locke'u doğrulamaktadır.

İşte size, 1789 Fransız İhtilâlinden kısaltılmış bir parça: (1)

Fransa
ihtilâlinde
halkın isyanı

“...Bir pazar günü, tavan arasında barınan, çocuklarının açlıktan ağlamalarıyla, bağırımlarıyla kalkan ana, büyük binanın merdivenle-

rini birer, ikişer aşarak fırına doğru koşuyor. Merdivenleri inerek, kıtlık dedikodusu yapan hizmetçilerle konuşuyor; söyleşilerde bulunuyor. Fırının önüne geldiği zaman orada, kendisi gibi çocuklarının açlığı ile acı çeken analara rastlıyor. Burada bir okka ekmek alabilmek için akşamlara kadar sıra beklemek lâzım.

Fakat neden beklemeli?...

Soylular, bu asıl felâketlere sebep olanlar rahat içinde yaşarlarken, fakir halk bu acılara neden mâruz kalsın?...

Sıkıntıyı asıl onlar, soylular çekmemeli mi?...

Fırın önünde bekleyen kadılar, bu soruyu, boyuna birbirine soruyorlar ve dedikodu gittikçe artıyor; sesler yükseliyor. Hava bulanık, çilenti yavaş yavaş başlıyor. Sesler gittikçe yükseliyor:

- Ey analar ne duruyoruz?...

- Haydi Versay'a!

(1) Cariyle, Fransız ihtilâli.

J.Jaurés. Fransız ihtilâli. Sosyalist tarih.

- Orada ne yapacağız?
- Hakkımızı arayacağız!...

Sesler daha fazla yükseliyor. Müthiş kalabalık hareket halindedir. Sesler korkunç velvele halini alıyor. Kalabalığın başına Malllard adında bir mubaşir geçiyor.

- “Ne duruyoruz, yürüyelim!...” sesleri yükseliyor.

Elleri baltalı, mızraklı, bıçaklı, topuzlu, kadınlar vahşi bağırışmalarla Versay’a doğru ilerliyorlar.

- “Kadınlar kadar cesur olunuz!...”

Sesleriyle yollardakileri de beraber sürüklüyorlar.

Bu korkunç kalabalık Versay önünde duruyor.

İş ciddidir. Saray, hassa alayının muhafazası altında bulunuyor. Süngülü neferler her tarafı çevirmiş, tüfek elde dolaşıyorlar. Topların ağızları bu arzu edilmeyen ziyaretçilere çevrilmiştir. Nerde ise ateş açacaklar ve süngüler işlemeye başlayacak!

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor...

Kalabalık gittikçe sarayı sarıyor. Askerlerin yanı başına kadar sokuluyor. Saçları yağmurdan enselerine, yüzlerine yapışan azgın kadınlar ve onlara katılan erkekler, kendilerine saldırı durumuna geçen askerlerle alay ediyorlar, onları ıslığa tutuyorlar. Ve hep bir ağızdan:

“Kralı görmek istiyoruz. Açız!... Ekmek istiyoruz!...”

Feryatları göklere dayanıyor.

Kral namına söz söylemeye gelenlere:

“Çok lâf istemiyoruz!... Açız!... Ekmek istiyoruz! Anlaşıldı mı?...”

Cevabı veriliyor.

Yağmur yağıyor... Ahali sırsıklam bir halde... Gürültü göklere çıkıyor.

Nihayet Kral, Kraliçe ve Veliahd halk ile Paris'e gitmeye razı oluyorlar. Arabalarına girince halk etraflarını çeviriyor. Araba yavaş yavaş yürüyor. Oracıkta, hemencecik bestelenmiş bir halk şarkısı başlıyor:

"Ekmekçiyi, karısını, çırağını yakaladık!"

Bir taraftan da parmakla araba gösterilerek şarkının konusu anlatılmak isteniyor!

Yağmur yağıyor... Fakat halk artık buna aldırış etmiyor. O bestelediği şarkıyı söyleye söyleye, Paris'e doğru yol alıyor.

Bir aralık, kadınlar arabada Kraliçenin yanına sokuluyorlar ve:

"Bizim sevgili Kraliçemiz, biz aç kaldık, senelerden beri bizi hiç aramadınız. Bir daha bizi bırakıp kaçmayınız. Bize bakınız. Biz de sizi sevelim. Başınızda tutalım, olmaz mı?"

Diye dertleşiyorlardı..."

Düşünelim

Duruma dikkat ediniz; karaborsacılar ve hükümetin bunları hoş görüşü yüzünden zulme ve açlığa mahkûm bir halk, ne kadar merhametli ve şefkatlidir. Bir tutuşta yere vuracağı Krallığı, yine affediyor, yaşayıp gitmesine razı oluyor. Yalnız bundan sonra olsun, kendisiyle ilgilenmesini istiyor.

Halkın, ihtilâl hakkını ne kadar iyiye kullandığı görülüyor mu?

Denecek ki, eninde sonunda, yine bu hakkına dayanarak XVI. Louis'yi giyotin altında öldürmedi mi?

Evet, fakat hangi şartlar altında?...

Birçok defa, XVI. Louis'nin ihtilâle yönelttiği suikastleri hayretle gördükten sonra ve nihayet Kral vatan düşmanlarıyla elbirliği ettikten sonradır ki ölümüne karar verdi... Ve Cumhuriyeti kurdu.

**XVI. Louis'nin
ölümü**

Şurası da kayda değer ki, XVI. Louis, mecliste, eşitliğe yakın pek küçük bir çoğunlukla idama mahkûm oldu.

Bıçağı kemiğe dayamamak lâzımdır. Bıçak kemiğe dayanınca, halkın, hem de haklı olarak yapmayacağı bir şey yoktur!

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde Locke'u teyid eden olaylara rastlanır.

**Osmanlı tarihi
ve Locke'un
teorisi**

Osmanlı tarihinde Deli lâkabıyla anılan I. İbrahim nice deliliklerine bu millet göğüs germedi mi? Fakat bıçak kemiğe dayanınca, onu tahttan indirerek hapsetti. Hapiste de rahat durmayınca, öldürdü (1). Hezarpare lâkabıyla anılan Sadrazam Ahmet Paşayı da Sultanahmet meydanında paraladı. Paraladıktan sonra da, hainlerin eti romatizmaya iyi gelir kanaatıyla, parça parça kıydı. Herkes ötesine, berisine sürmeğe başladı. Demek, bıçak kemiğe dayanınca padişahı öldürmekte, sadrazamı bin parça yapıp ilâç diye kullanmakta milletin korkusu ve pervası yoktur!

Hainlere, millet soyguncularına ibret! Kulaklarına küpe!!...

Fakat insafla düşünelim; millet bu cezayı padişaha ve onun sadrazamına vermeyip de kime vermeliydi?...

Millet Abdülhamit'e az mı dayandı?

**II nci Abdülhamid
ve sonu**

II Abdülhamit tam 33 yıl bu milleti en tabii haklarından mahrum etti. Vatani çöküntü ve yıkıntıya uğrattı. Millet sabretti. Bıçak kemiğe dayanınca, gerçi biraz geç oldu ama, mesele kökünden halledildi. Koca müstebit önce Selânik'te Alâaddin köşkünde hapsolundu. Sonra bütün ömrünü Beylerbeyi kasrında bitirdi. Bu ceza ona

(1) Mehmed Murad, Tarih Ebûlfaruk.

azdı. Çok azdı. Fakat milletler bilhassa, Türk milleti, çok âli-cenaptır. Zalimlerine bile (1).

Bununla beraber, Ziya Paşanın dediği gibi:

“Zalimlere bir gün dedirir kudreti mevlâ

Tallahi lekad aserekellahü aleyna...”

VI. Mehmet

Tarihin meşhur haini son halife Sultan VI.

Vahdeddin

Mehmet Vahdeddin ele alıyorum.

Bu adam, millet huzurundaki yeminini çiğnedi. Millet meclisini düşmanlara dağıttırdı. Milletvekillerinin ileri gelenlerini yine düşman eliyle yabancı memleketlere, Malta'ya sürdürdü. Şeyhülislâmı Dürrüzade Abdullah'a verdirdiği fetvalarla vatani kurtarmaya çalışan mücahitlerin ölümünü şart koştu. Atatürk'ü idama mahkûm etti. Bütün bunlara rağmen kendine tekrar tekrar yapılan nasihatlarla kulak asmadı. Vatan kurtulduğu, millet hürriyet ve istiklâline kavuştuğu gün, o da vatan düşmanlarıyla beraber kaçtı.

Saltanat kaldırıldı ve Cumhuriyet ilân olundu. İhtilâl hakkını bir millet bundan daha meşru bir surette kullanabilir mi?

Demek oluyor ki, Locke'un muarızları, olgulara değil, sübjektif fikirlere dayanmaktadırlar. Realiteler bunları valana çıkarmaktadırlar.

Locke'un

muarızlarının
sorusu

Yine bu muarızlar diyorlar ki, bir an için millete ihtilâl hakkını tanıyalım... fakat, millet bunu kullandığı zaman, haklı kullandığını kim

değerlendirecek?

Hakem kim olacaktır?...

Locke bu soruya kestirme karşılığını vermekte zorluk çekmemiştir.

(1) Yunus Nadi, 11 Nisan.

Osman Nuri, Abdülhamid saninin, hayatı siyasiye ve hususiyeti.

O, kısaca diyor ki:

“Borçlunun, borcu verip vermediğini alacaklıdan daha iyi kim bilir ki?

Hükümet ve meclis, millete karşı birtakım ödevlerle borçludurlar. Bu ödevleri yapıp yapmadıklarını milletten daha iyi kim değerlendirebilir ki?”

Şüphe yok ki, alacaklı olan millettir... Borcun ödenip ödenmediğini ondan iyi kimse bilemez. Hakem kendisidir.

Locke teorisinin sentezi ve eleştirisi

**Kritik ve
Sentez**

Locke realiteyi çok iyi görmüştür. Milletlere ihtilâl hakkını tanımakla, onları iki büküm itaat haline düşmekten korumuştur. İtalyalı Alfieri İstibdat adlı kitabında, istibdadı kabul etmek, ona itaat edebilmek için, insanın alçak yaradılışı olması gerekir, diyor. Locke, bu teorisi ile insanı alçaklığa karşı korumaya çalışmaktadır. Şu ciheti derhal belirtelim ki Locke esas bir istibdat rejimi tanımaz. Locke, devleti, anlaşılmaya dayandırır. Bu anlaşmadan, yürütme veya yasama kuvveti yolunu şaşırınca, millet ihtilâl hakkını ele alır. Çünkü anlaşmaya riayet edilmeyince, keyfi idare başgösterdi, milletlerin iradesi hiçe sayıldı, demektir. İstibdatla mücadele ise insanlığın en aziz hakkıdır. İstibdat yerine, ulus egemenliğini, millet iradesini kurmak ise, yine insanlığın en başta gelen bir borcudur.

**Locke'un
devleti**

Locke'u daha iyi anlayabilmek için onun tasarladığı devleti kısaca bilmek faydalı olur.. Bu büyük adama göre, devlet yok iken insanlık savaş haline geldi. Hüküm kuvvetlinin idi. Bu hale bir nihayet vermek için insanoğlu devleti kurdu. Kuvvetlinin, zayıfı ezmemesi için,

devleti birtakım ödevlerle borçlandırdı. Hükümet veya meclis borçlarına riayet etmeyince, savaş hali tekrar geri geldi. Ve bu hal sözünü ettiğimiz anlaşma hükümlerinin yeniden kurulmasına kadar devam eder. İşte ihtilâl hakkı da budur (1).

Locke insan oğluna yaraşan bir devlet kurmuş ve bu devleti ulus egemenliğine, ulusun iradesine dayamıştır.

Bizce Locke teorisinin biricik eksiği şu cümleler içinde kısaca ifade olunabilir:

Locke teorisinin eksiği

Locke, milletlerin ihtilâl hakkını dar bir çerçeve içinde, belli şartlar için düşünür. Bu şartlar dışında birtakım hâdiselerle karşılaşınca millet ne yapacaktır? Eli kolu bağlı oturacak, seyirci mi kalacaktır?

Bilmem anlatabiliyor muyum?

Bence, Locke'un hatası, milletlere ihtilâl hakkını kabul etmesinde değil; bu hakkı, sınırlı hallere sıkıştırmasıdır.

Milleti, ihtilâl hakkını kullanmakta mutlak surette serbest tanımalı idi.

İhtilâl ve Alman filizofu Kant'ın fikirleri

Kant, Locke'un aksine olarak, ihtilâli sevmez ve milletlere ihtilâl hakkı tanımaz.

Kant her şeyin yavaş yavaş, gelişme ile olacağına inanır. Halkı aydınlatma, hükümeti uyarma, insanlığa arzu ettiği şeyleri elde etmek için yeter, fikrinde bulunur. Bu suretle halk iyi hazırlanmış olacak ve bunun baskısı altında hükümet gereken reformu başaracaktır. Bu hususta en etkili araç olarak basını

(1) Locke, Sivil hükümet.

ileri sürer. Hükûmeti uyarma ve halkı aydınlatma vazifesini basın yapacak, lâfın kıyası, gereken yeniliği yavaş yavaş basın empoze edecektir.

Kant'a göre ihtilâl menfur bir şeydir. İnsanlığın ilerlemesinde değil, gerilemesine yarar. Vücuda getirilmiş her şey ve bunların doğuracağı gelecekteki varlıklar, ihtilâl neticesinde yok olur. Ve işte bu, gerilemenin belli başlı âmilidir.

1738 Fransız Anayasası Bundan dolayıdır ki, Kant 1793 Fransız Anayasasını beğenmez. Bu kanunu, halkı, her

an o uğursuz ihtilâle hazırlayan, tahrik eden biricik araç sayar.

Kant'a göre, bu Anayasanın, hakka uymayan, milletlere zararlı olan maddeleri şunlardır:

28, 33, 34, 35.

Bu maddelere göre, bir milletin, anayasasını istediği zaman tadile; değiştirmeye yetkisi olduğu gibi, zorbalığa, zulme direnmeye de hakkı vardır.

Hele 35 inci madde, hükümet, halkın kaynaklarını tanımadığı zaman; isyan, ihtilâl halk için, hakların en kutsalı, ödevlerin en esaslısıdır, diyor.

Kant'ın manasız, haksız, tehlikeli bulduğu kayıtlar işte bunlardır.

Kant'ın düştüğü çelişme Şu cihetle belirtebiliriz ki, Kant, Rousseau'nun hayranıdır. Onun fikirlerini benimser ve mutlak surette doğru bulur.

Bu yüzden denebilir ki, Kant, az çok çelişmeye düşmektedir. Çünkü Rousseau, ihtilâlcidir.

Rousseau diyor ki:

“Düşündüğüm şeyleri yapmak isterdim. Yapmak elimden

gelmediği için, yazdım. Yapmayı başkalarına, yapabileceklere bırakıyorum.” (1)

Bundan ne çıkar? denilemez.

Bundan çıkan, ihtilâldir. Zira Rousseau, yepyeni bir düzene göre kurulmuş, yepyeni bir kanun düşünüyordu. Eski düzeneği yıkmayı düşünüyordu. Bu ise, ihtilâl ile başarılabaktı. Rousseau bunu istiyor, fakat gerekli kudreti, cesareti kendinde bulamıyordu. Dileğini, Robespierer’ler, Danton’lar yerine getireceklerdi.

Getirdiler.

İşte, Kant’ın ihtilâl hakkını, milletlere tanımamakla düştüğü çelişiklik!

Kant haklı mı?

Şüphe yok ki ihtilâl hakkını sık sık kullanmak, bir fenalıktır. Her şeyde olduğu gibi, bu da zarar verir.

Fakat, tarih ve tarihin realiteleri gösteriyor ki, milletler bu hakkı kötüye kullanmıyorlar. Bu sebepten bunda korkulacak bir şey yoktur. Korkulacak şey, böyle bir hakkı milletlere inkâr etmektir. Böyle bir hakkın milletlere inkâr edilmesi, onları her türlü idareye karşı iki büklüm bir itaate, uyuşukluğa, alçalmaya yöneltmektir. Her idareye, her emre başüstüne demeye, alıştırılmış bir millet ölmüştür.

Allah rahmet eylesin!..

Kant; milletlere ihtilâl hakkını inkâra gideceğine, hükümetlere, milletlerin ihtiyacına göre hareketi, mutlak bir vazife olarak yükseleydi, daha uygun düşerdi.

İşin düğüm
noktası

Meselenin düğümü asıl şu noktadadır:
Kant devlet ve hükümeti bağımsız bir otorite;

(1) J.J.Rousseau, Contrat social=Toplum sözleşmesi.

belki de milletin üstünde, ayrı bir varlık tanımaktadır. Bu kutsî varlığa isyan, ihtilâl, büyük bir günah gibi görülmektedir.

Millet ve devlet

Millet, devlet, hükümet ayrı şeyler değildir. Hepsi bir anlamdadır ve hepsi millettir. Milletten başka bir şey yoktur. Ondan başka hiç bir şey olmayınca, herşey onun içindir. O ne derse, o olacaktır. Milletin dediği olmayınca, yapılmayınca, millet istediğini yapmak için her vasıtaya başvurarak; iradesini, hükmünü yürütmek hak ve yetkisine maliktir. Hizmetçinin efendiye kafa tutmak hakkı ve yetkisi yoktur. Olamaz ve olamayacaktır.

Kant'ın

gösterdiği yol

Kant'ın milletin arzusuna ulaşabilmesi için, gösterdiği vasıta pek gülünçtür.

Kant, basını kullanmayı tavsiye ediyor!...

Fakat düşünebiliriz ki, basın soyut bir anlam değildir. Bunu insanlar idare eder. İnsanlar iyi de olabilirler, kötü de...

İş başında bulunan bir hükümet, basını elde ederse ne olacak?...

Basın elde edilebilir mi, ve nasıl?

Binbir suretle!...

Para ile.

Zorla (1).

Ve nihayet gazeteleri kapamak, gazetecileri; hem de kâna uydurarak hapsetmek suretiyle hükümet basının hakkından pekalâ gelebilir.

Bu takdirde ne olacak?...

Sağ olsaydı, bunun cevabını büyük Kant'tan pekalâ bekleyebilirdik. Fakat madem ki sağ değildir; karşılığını onun yerine biz verelim.

(1) Hauriou, Droit constitutionnel.

Garaud, Droit criminel.

**Kant'ın fikrinin
verimi**

Hükümet basının hakkından gelince, ihtilâl hakkı da günah sayılınca olacak şudur:

Millet, kollarını kavuşturacak, mumunu yakıp derdine yanacak!

Geçmişte ve herhalde, tarih, buna, az mı şahit oldu?

II. Abdülhamit, basına ağız açtırdı mı?... Ağız açmak isteyenlerin ağızını yırtmadı mı?

İtalya'da Mussolini, Almanya'da Hitler, İspanya'da Franco gazetelere ağız açtırdılar mı? Ağız açtırmak şöyle dursun, kendi rejimlerini alkışlatmadılar mı?

Bir hükümet daha ileri de gidebilir. Kanunî baskı yapar ki, istibdatların en tehlikelisi de budur. Kanunla basının ağızını tıkar.

Fakat böyle olacağına, millet mumunu yakıp da derdine yanacağına, böyle bir hale düşeceğine, ihtilâl yaparsa da kendini bu hale düşürenlerin başında mum yaksa, daha iyi ve daha doğru olmaz mı?

Bunda şüphe edilmemelidir.

Tarih ne diyor?

Tarih diyor ki, lüzumunda ihtilâl çıkartmak milletler için uğursuz değil, mutlu neticeler verdi.

Bu muhakkaktır.

Uzaklara gitmek gerekmez. Türk milleti 1918'de ihtilâl hakkını kullanmasaydı, bugünü yaratamazdı. Ne Türk'ün vatanı, ne Türk Cumhuriyeti, hatta ne de Türklük kalırdı.

İngilizler meşhur ihtilâllerini yapmasalardı, bugünkü İngiltere doğar mıydı? (1)

1789 Fransa İhtilâli olmasaydı; insanlık bugünkü manasıyla var olur mu idi? (2)

(1) Gizot, İngiliz ihtilâl tarihi.

(2) Mignet, Histoire politique de la revolution Française. Mathiey, Fransız ihtilâli. (Şükrü Kaya tercümesi)

İhtilâlde hayat vardır.

Uyuşuklukta da ölüm vardır.

*

İhtilâl ve Schopenhauer'in fikirleri

Schopenhauer diyor ki:

“Elde etmek istediğimiz her şey, bize karşı koyuyor. Her şeyi iradesine rağmen yenmek gereklidir. Tarih, bize savaştan, fitneden başka bir şey göstermiyor. Barış seneleri, kısa fotoğraf pozlarına benziyor. Bütün bir piyes seyrimde bir defa rastlanan bir antrakt gibi! İnsan hayatı, ebedî bir savaş, bir kavgadır. Yalnız soyut (abstrait) fenalıklara, sefalete, sıkıntıya değil, bütün diğer insanlara karşı da böyle. Hayat mütarekesiz bir savaştır, bir kavgadır. Orada, silâh elde ölünür.”

Hayatın acılarına; yürümeyi zorlayan, acele ettiren zamanın sürati de katılır ve bize soluk aldırılmaz. Bu, her bir ferdin arkasında, forsalarını kamçılayan gardiyan gibi durur (1).

Alman filozofu Schopenhauer, Kant'ın tam zıttı olarak ihtilâlcidir. Hattâ bundan fazla birşey... O, hayatın kendisini bile ihtilâl kabul eder. Hayat Schopenhauer'e göre fasılasız bir döğüştür! İhtilâl sadece bir hak değil, o; sadece tabîî bir olaydır. İnsanlar sükûnet istese bile, hayat buna izin vermiyor. O; insafsız bir gardiyanıdır ki, forsa halinde yaşayan insanları, elindeki tel kırbacıyla boyuna kamçılıamaktadır! Hayatta dur durak yok. Boyuna onu aşmak ve didişmek var. İşte Schopenhauer'in hayat denilen hay huydan anladığı.

(1) Schopenhauer'in düşüncelerinden parçalar.

Türkçe bir mısra ile, Schopenhauer'i şöyle kısaltmak mümkündür:

“Bir gül koparılmıyor emeksiz” (1)

*

Schmoller

İhtilâl ve Schmoller'in fikirleri.

Yine Alman iktisatçılarından Schmoller, Kant gibi ihtilâlden hoşlanmaz. Ona göre gerekli olan şey ekonomik, sosyal, siyasal tahrikleri, sebepleriyle iyi anlamaktır. Sosyal kaynaşma fena bir şey değildir. Bu, felâketler kadar, iyi neticeler de verir. Buna 1815'ten 1848'e kadar süren İngiltere'deki tahrikler şahittir. Fenalık meseleyi iyi koyamamaktır. Fenalık gerektiğinde reform lüzumunu anlamamakta ve böylelikle ihtilâlde yer hazırlamaktadır.

İhtilâl, daima bir talih oyunudur. Bu oyunda kazançtan çok, kaybetme vardır. İhtilâl kurşunu, daima hedefi aşar. İhtilâli her zaman kaytaklık (gericilik) izler. Bu ise ihtilâlden daha müthiş, daha zâlimanedir. Fakat mutlaka gerekli, mutlaka sakınılması kabil olmayan bir ihtilâl yoktur. Her ihtilâlin güne, ihtiyaca uygun bir ıslahat ile önüne geçilebilir, yoksa yalnız kuvvetle geçilemez. Tarihin bütün ilerleme hamleleri ihtilâlde değil, ıslahattadır.

Schmoller'in dilekleri, tavsiyeleri çok güzel ve çok çekicidir. Fakat, zayıf yeri, realitelerle, tarihin verimleriyle uygun düşmemesidir. Büyük iktisatçıya göre (her ihtilâlin güne, ihtiyaca uygun bir ıslahat ile önüne geçilebilir,) çok doğru. Fakat bu ıslahatı kim yapacak.

Hükümet mi?...

Problemin karşılığı bu ise -ki bu olması lâzımdır- işleri

(1) Hüseyin Siyret. Leyali girizan.

çok yüzeyde düşünmektir. Zamanımız toplumları çeşitli menfaatleri temsil eden, çeşitli sosyal sınıflardan kurulmakta ve bu sınıfların devamlı çatışması halindedir. Hükümet ise, en kuvvetli sınıfın, zamanımızda, burjuvaların hizmetindedir. Hükümetin durumu bu oldukça, kendisinden kümelere doğru ıslahat nasıl beklenebilir? Hattâ hükümet bu ıslahatın taraftarı olan dahi, bu dileğini nasıl başarabilir? Her şeden evvel egemen sınıfın buna razı olması şarttır.

Tarih, egemen sınıfın buna kolay kolay razı olmadığını gösteriyor.

Cleman ve Agis Eski Yunan'da, İspartalılar zamanında Cleman ve Agis ihtilâlsiz ıslahat yapmak istedikleri halde birincisi çıkarlarına dokunulanlar tarafından, ikincisi dış düşmanlar tarafından ortadan kaldırıldılar, hele birincisi; anası ve büyük anasıyla beraber katlolundu. Bunların bütün bu güzel maksatlarından ortada sadece, kanlı bir hatıra, yahut hoşça bir seda kaldı.

Nitekim Agis'in anası Agistrata boğulurken:

“Bizim ölümümüzden İspartanın saadeti, selâmeti olsun!”

Diye bağırmıştı (1).

XVI ncı Louis ve soylular

XVI. Louis gelmekte olan kanlı ihtilâli önlemek için, birtakım vergi, ıslahatına teşebbüs etmiş bulunuyordu. Zadeğânların şiddetli karşı duruşu karşısında kalınca vazgeçmeye mecbur oldu. İnat etseydi zadeğânların elinde yok olacaktı.

Görülüyordu ki, büyük ekonomist, hemşehrisi büyük filozof Kant gibi realiteden uzak teorilerle meşguldür.

(1) Sosyalizm tarihi. Max Beer, cilt 1

Haksızlığı yola getirmenin tek çaresi, ihtilâl hakkını kullanmaktır.

İhtilâl ve Nietzsche'nin fikirleri

Nietzsche, samimî eserler istiyor. Genel anlamıyla samimî eserler... candan iş istiyor. Hep ve yalnız okuyanlara; tembeller! diye haykırıyor. Bunlar sadece seyircilerdir. Nietzsche bunu istemiyor, iş başarılmasını arzu ediyor. Bu hususta en samimî, halkı buluyor ve onu seviyor. Çünkü o, seyirci değil işçidir.

Nietzsche ilerleyişin gelişme ile, ıslahatla değil, ihtilâlle olacağını açıkça işaretliyor; düşüncelerini dağlarla, tepelerle sembolize ederek diyor ki:

“Dağlar arasında en kısa yol, tepeden tepeye aşılmasıdır. Bu yolları aşabilmek için bacakların uzun ve güçlü olması lâzımdır.”

Nietzsche'nin tekâmülcü, ıslahatçı, baştan savmacı olmadığı açıktır. O, bir hamlede hedefe varılmasını istemektedir. Nietzsche halkı o kadar sever ki, onu, Allah'ın bir evrimi yapar. Diyor ki:

“Önce ruh Allah idi. Sonra insan oldu, şimdi de halktır.

Nietzsche samimiyeti, hareketi de şu suretle tebarüz ettirmektedir:

“Yazılan şeyler içinde, sevdiğim tek şey kendi kanıyla yazılandır. Kanla yazmak, kanın ruh olduğunu öğretecektir. Hep o yalnız okuyan tembellerle lânet ediyorum. Herkeste boyuna okumak hakkı olsaydı, bu gitgide kokutur ve bozardı. Yazılan yazıyı değil, fikri de!”

Nietzsche ilerlemeyi bile kabul etmiyor. Her şeyin ihtilâl ile hallini istiyor.

İhtilâl ve Fransız âlimi Paul Janey'nin fikirleri

“Bir ihtilâlin haklı olduğunu önceden tesbit eden bir ölçü yoktur, bu bir takdir meselesidir. Bu yolda verilecek hüküm, tarihe ve felsefi hak bakımlarına dayanmalıdır.

Bir milletin; hükümetini, hükümet şeklini değiştirmek hakkı olup olmadığını sormaksızın deriz ki, o, bir müddet kendini muhafaza etmek için, yarattığı müesseseler uğruna kurban edilemez.”

Hak bakımından Fransız ihtilâli

Janey; bu prensibi Fransa İhtilâli'ne uyguluyor.

Diyor ki:

“1789'da Fransa krallığı sadece güçten yoksun kalmamıştı. Fakat kendi kendini güçsüz ilân etmişti. Bunun üzerine ‘E-tats generaux’ adı verilen, millet meclisine baş vurdu. Krallık her vasıtayı denedikten ve hükümet etmek imkânını mutlak surette bulamadıktan sonra, milleti topladı, bu hareket tarzıyla, hükümet mutlakıyetten vazgeçmiş oluyordu. Zira, nasıl ki, sorumsuz yetki olmazsa, yetkisiz sorumluluk da olamaz. Milletin, milletin en kalabalık kısmının, yani milletin çalışkan ve üretici kısmının ki -bundan devletin maliyesini kurtarması isteniyordu- işte bu kısmında gelecek için teminat almaya hakkı vardı. Netice itibarıyla halk, üstüne çöken yüklerden de kurtulmuş olacaktı. Bu suretle derebeyliğin ve mutlakiyet krallığının kaldırılması kapalı olarak kabul edilmiş oluyordu.

Bu iki nokta Fransız İhtilâli'nin, iki maddesidir. Prensip itibarıyla yalnız doğru değil, haklıdır da.

Sonraki olayları, menfaat anlaşmazlıkları, ihtiraslar, dış

anlaşmazlıklar doğurdu, sapma, yıkma işlerine gelince, bunlar o meselelerdir ki bu hususta hüküm vermek tarihe aittir. Bu gün dahi Fransız İhtilâli'ni savunanlar, onun bütün safhalarını, vukuat ve kazalarını kabule hiçbir şekilde mecbur değildirler.

Bu ihtilâlin esası, eski rejimin kaldırılmasıdır. Eski rejim ise kudretsizlik yüzünden yerini bırakıyordu. İhtilâlin tekâmül ve inkişafında ne hatası, ne suçu olursa olsun gerçekte doğrudur.”

Paul Janey'e
kritikler

Ben, Paul Janey'nin fikirlerini biraz karışık, biraz da çelişik buluyorum. Aynı zamanda pratik de değildir.

Paul Janey'nin fikirleri çelişiktir. Çünkü bir milletin nihayet kendi maddî ve manevî saadeti için varlık verdiği kurumlarına kurban edilemeyeceğini bizzat Paul Janey ileri sürdüğü halde, Fransız İhtilâli'nin, hükümetin istek ve müsaadesiyle başarıldığını kaydederek, onu bu yönden haklı göstermek istiyor. Ya krallık, Etats generaux'yu toplantıya çağırma-mış, mali güçlükleri ortaya koymamış olsaydı, ne olacaktı? Millet haklı olmak için, onun davetine kadar bekleyecek, ıstıraplara katlanacak ve iki büklüm bir itaat mi gösterecekti?

Janey'nin analizine göre; evet.

Fakat bence hiçbir vakit!

P. Janey'nin ortaya koyduğu esasları; Türk, İngiliz, Rus ihtilâllerine uyguladığımız zaman, bunları haksız görmemiz gerekir. Zira, Türk ihtilâli hain bir sultan - halifenin ve onun hükümetlerinin sonuna kadar yaptıkları saldırı ve savunmaları kıra kıra kazanılmıştır. İngilizler ihtilâllerini ve bunların verimi olan şartları, krallarının, kral hükümetlerinin inat ve savunmalarına rağmen, hem de kral başları keserek aldılar!

Hele Ruslar!!..

Paul Janey'nin fikirleri ile bunları nasıl izah edebiliriz?

Bence Fransız bilgininin en doğru görüş ve düşünüşü şu noktada toplanır:

“Bir millet saadeti için varlık verdiği kurumlara kurban edilemez.”

Gerektiğinde herhangi bir ihtilâl yine bu prensiple izah edilmelidir.

Milletin kurban edilmek üzere olduğunu kim değerlendirecek?

Locke'un dediği gibi bizzat milletin kendisi:

Ve Namık Kemal'in dediği gibi:

“Milleti kurban edenler, millete kurban olur.”

Şuracıkta, Paul Janey lehine bir noktacığı daha aydınlatmak isterim.

Olabilir ki, Janey, Fransız İhtilâli'ni halk bakımından eleştirirken onu bu suretle açıklaması, yalnız ve sadece bu yönden haklı gösterileceğinden değil, fakat bu bakımdan da açıklanabilmesi mümkün olacağındandır. Buna diyecek yok. Ancak fikir aydınlık değildir.

İhtilâl ve Jean Jaurés'in fikirleri.

Jean Jaurés

“İhtilâlin adamları, fırtınalar içinde, dimdik ayakta durdular. Korkunç boraların yıldırımları içinde gözlerini kırpmadılar. Korkaklar gibi, yüzlerini örtmediler.

Halkları, ekonomik gelişmeler, tam hakikatlere giden hareketler; acıları, zorbalıkları, ölümleri hiçe sayan heyecanlı vicdanlar yükseltir.” diyor.

Jaurés'e eklenecek fikrimiz yoktur. Fikirlerini olduğu gibi benimsiyoruz.

Bir tek cümle eklemek gerekirse, o da şudur:

Türk genci! Atatürk'ün sana emanet ettiği Cumhuriyeti korurken, sen de dimdik ayakta duracaksın, sen de, şimşekli boraların yıldırımları içinde göz kırpmadan bekleyeceksin..

Alınlar yüksekte... gözler ilerde!

Aşacağın yollar uzundur. Taşlı, çakıllıdır... Sen bu mesafeleri gerektiğinde yalın ayak aşacaksın... Ayakların kanayacak, acıyacaktır... Fakat mutlaka aşacaksın. Mesafeler kanayan ayaklarının altında bitecek... taşlarıyla, çakıllarıyla eriyecek, amacına yol açacaktır.

Kalpler yüksekte hep ve daima ileri!

J.J. Rousseau'ya göre:
Rousseau Egemenlik kayıtsız ve şartsız ulusundur. O, kurumlarında istediği gibi tasarruf eder. Hattâ kral, Sultan, prens bunlar, egemenliğin ortağı değildirler. Görüle gelen memurlardır... Millet, istediği vakit bunlara kapıyı gösterebilir. Kendilerine yol verilince birşey iddia edemezler; iddia etmeye hakları yoktur.

Rousseau:

“Düşündüğüm şeyleri yapmak isterdim.. Yapmak elimden gelmediği için yazdım. Yapmayı başkalarına, yapabileceklere bırakıyorum” diyor.

Rousseau'nun fikirlerine ekleyecek bir şeyimiz yoktur. Açıktır. Ve ihtilâlcidir.

İhtilâl ve Ceferson'un fikirleri Amerikalı meşhur Ceferson “Her yirmi senede bir, mutlaka bir ihtilâl olması, her millet için iyidir” derdi. Ve bunu âdeta iman ile söylerdi. İhtilâli insanlığın yükselmesine, ilerlemesine belli başlı bir vasıta sayıyordu.

**İhtilâl ve
Fichte'nin
fikirleri**

“Milletlerin ihtilâl hakkı, tartışma götürmez, milletlerin kurumlarını değiştirebilmeleri en tabii haklarından. Bunları değiştirmemek, milletlerin mukadderatıyla uzlaşamaz. Zira yeryüzünde insanın mânası, evrim ve gelişmedir... Evrim ve gelişmedeki engelleri kaldırmak onun yaşama hakkıdır. İnsanın yaşama hakkı inkâr edilebilir mi?

Milletler amaçlarını yitiren kurumları değiştirebilecekleri gibi kaldırabilirler de. Bir kurum yoktur ki ferdin, kamunun evrim ve gelişme gayesini sürekli olarak tutabilsin. Tutamaz. Bu, mümkün değildir. Değişmez prensip yoktur, fena kurumların yeni düzene karşıt olanların mutlaka değiştirilmeleri, kaldırılmaları birer gerektirir. Kötü müesseseler; boğucu, çürük saman ateşine benzerler. Bunların söndürülmesi gerekir. İyilerine gelince, bunlar da aydınlatı aydınlatı kendi kendilerini yer ve bitirirler.”

Fichte'nin görüş ve analizleri sağduyunun tam verimidir. Bunları oldukları gibi benimsemekten başka ne yapılabilir?

Hele “değişmez prensip yoktur” tezi, bükülmek kabul etmez, taştan bir hakikattir. Ebedî olduklarını iddia eden Gök kitapları bile yerlerini zamanın icaplarına bırakıyorlar... İşte Tevrat, işte İncil, işte Kuran. Hattâ bunları gönderen “Allah” bile anlamını değiştiriyor. Bazen büsbütün yitiriyor. Rus komünist ihtilâlinde duvarlara yapıştırılan levhalarda:

“Allah tarihe karıştı!”

ibareleri görülüyordu.

Voltaire, Pareto gibi filozof ve sosyologlar, “Allah insanları değil; insanlar Allahı yarattılar” diyor (1).

(1) Volter, Dictionnaire philosophique.
V. Poreto, Sosyoloji.

Bu hakikatler karşısında, hakikat olan yeni nizam karşısında, anlamını yitirip tutunmakta ısrar eden kurumlara ve varlıklara karşı milletlerin ihtilâl hakkı nasıl inkâr olunabilir? Bunu inkâr, milletlerin yaşama hakkını inkâra varır.

İhtilâl ve Karl Marx ile Engels'in fikirleri

Bilimsel sosyalizmin şefleri Karl Marx ile Engels de dereceli ıslahatı kabul etmezler. Bunlara göre ihtilâl zorla ve silâhla başılır. İhtilâli, üretim sistemlerindeki radikal değişiklikler tamamlar. Medeniyetler ancak üretim sistemleriyle ifade edilir ve açıklanır.

Marx diyor ki, (1) "Toplumsal ekonomik bünyesi; üzerinde yükselen siyasal, moral hukukî binanın maddî temelidir. Esasıdır. Sosyal vicdanın zaman zaman aldığı şekiller, anlayışlar toplumun bünyesini yapan ekonomik sistemle ilgilidir. Maddî hayattaki üretim metodu, sosyal, siyasal, psikolojik ve moral hayatın durumlarını tayin eder."

Karl Marx'a ve Engels'e göre ihtilâl

Karl Marx'a ve Engels'e göre; ihtilâl demek eski toplumun sinesinde yeni unsurların, yeni sebeplerin gelişmesi demektir. Bu yeni unsurlar, eski toplumun unsurlarını yenecek kuvveti kazanınca, eskilik yerini yeniliğe bırakır.

Bu fikirleri, kısaca açıklamadan önce, ihtilâl ve sebepleri hakkında en esaslı görüşü belirtmiş olduklarını söylememiz gerekir.

Komünizm, amaç edindiği rejimi kurabilmek için, ilk hamlede, bugün mevcut, üretim metodunu değiştirmeyi prensip olarak kabul etmiştir (2). Bugünkü üretim metodu serbesttir ve ferdîdir. Komünizm bunu kolektif hale koyacaktır. Üre-

(1) K. Marx, Ekonomi politik kriterlerine yardım.

(2) Komünist Manifesto

tim kollektif hale gelince toplumun bugünkü esasları da değişecektir. Serbest rekabet sistemi kalkacak, yerini komün idareleri alacaktır. Bu suretle sosyal, moral, ekonomik ve siyasal rejim de bugünkünden bambaşka bir manada görünecektir. Bunu geniş ölçüde açıklamayı, rejimlerin mukayesesıyla ilgili bölüme bırakalım.

Şu ciheti de belirtmeliyim ki; ben komünist değilim. Türk milliyetçisiyim. Böyle doğdum, böyle öleceğim. Türk birliğinin bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile, gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. Tıpkı Uhud şehidi Said ankedotu gibi (1) Peygamberimizin arkadaşlarından Sadi, Uhud'da şehit olarak ölürken başucunda bulunanlara demiş ki: "Gidiniz!... Peygamber'e deyiniz ki, onun şehitlere müjdelediği cennetleri görüyorum ve şimdi oraya girmek üzere bulunuyorum!" Said Müslümanlığa bu kadar inanmıştı. Ben de Türk birliğine bundan fazla inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi, yeni bölümlerini Türk birliğiyle açacaktır. Dünya, sükûnunu bu bölümler içinde bulacaktır. Kâşgarlı Mahmud'un "Divan-ı Lügat'it Türk"ünde dediği gibi: "Tanrı; Türkü, insanlık, şerirlerden, şakilerden kurtulsun diye yarattı" (2).

Fakat Marx'ın görüşlerinden, ilmî tahlillerinden, metotlarından hak ve hakikatler lehine istifade edilecek çok şeyler vardır.

**Clemenceau'nun
Marx hakkında
düşüncesi**

Clemenceau, Dokuz Konferans adlı eserinde bu hususta şunları söylüyor:

"Cumhuriyetçi ve demokrat doğdum.

(1) Cevdet Paşa. Kısası Enbiya.

(2) Kâşgarlı Mahmud, Divan-ı Lügat'it Türk, başlangıç.

Cumhuriyetçi ve demokrat öleceğim. Fakat itiraf etmek lazımdır ki Marx'ın kritiklerinden demokrasi hesabına çok faydalandım. Demokrasinin zayıf, sakat yerlerini Marx'ın bu rejime indirdiği kritik kırbacının darbeleri altında gördüm. Bende, onları tamamlamak duygusunu bu kritikler uyandırdı.”

Bir hakikat kaybolmamalıdır, gizli kalmamalıdır. Veleve ki, bu hakikat hasım tarafından gelse bile. Hakikatler gizlenmeseydi bugün insanlık binlerce yıllık bir ilerlemeyi gerçekleştirmiş olurdu.

Türk Cumhuriyeti, bütün hakikatlerin, bütün çıplaklığıyla ortaya konulmalarının bir verimidir.

**İhtilâl ve
Lenin'in
fikirleri**

Lenin'in “Devlet ve İhtilâl” adındaki eseri okununca, insanlığın mutlu olması için yazarın ihtilâlden başka çare görmediği açıkça anlaşılır. O kadar ki, bu adam, Rousseau'nun aksine olarak yazmaktan ziyade, yapmaktan hoşlanıyor.

Devlet ve ihtilâl'in son faslını yazmamıştır. “Bu bölümü yazmaya vakit bulamadım, yaptım. Yapmak yazmaktan güzeldir. Son bölümü okumak isteyenler, Rusya'da yaratılan eseri, gözden geçirsinler!” diyor.

Bir kere daha anlamış oluyoruz ki: Lenin Rousseau'nun tam zıddıdır. İkisi de ihtilâlciler. Fakat Rousseau yapamıyor, yazıyor. Lenin hem yazıyor, hem de yapıyor. Bununla beraber Rousseau “Toplum sözleşmesi” Jakobenlerin elinde kutsal kitap hükmünü sürdü. Ve bütün dünya rejimlerinin mukadderatını tayinde etkili oldu. Hem de pek çok. Bu bakımdan K. Marx'ın Kapital'inden daha bahtlıdır denebilir.

Şu cihet de kayda değer ki, Lenin'in hayatı baştanbaşa,

dava uğrunda bir feragat örneğidir. Arkadaşı Troçki ilk ihtilâli anlatırken şunları söyler (1):

“Basit bir oda içinde ihtilâli idare ediyordu.

Her taraftan boyuna telefon haberleri geliyordu. Günlerce uyumamıştık. Perişan halde idik. Katı bir kanape üzerinde yanyana biraz uyku kestirmek istedik. Hemşiresi odaya girdi. Zafer müjdeledi, toplantıya gittik!”

**İhtilâl ve
Atatürk'ün
fikirleri**

Atatürk, Lenin'in de aksine olarak yazmaktan değil yalnız yapmaktan hoşlanıyor. Büyük Nutuk ve ona ilişik vesikalar kitabını, işler başarılıldıktan sonra yazdı. O yapmadan yazmıyor.

Yapmadan lâf yok.

Yaptıktan sonra anlatma, hesap verme var!

**Atatürk ve
hayat hakkında
düşüncesi**

Atatürk, hayatı şöyle anlatıyor:

“Efendiler, bilirsiniz ki, hayat demek, mücadele, müsademe demektir. Hayatta muvaffakiyet mutlaka mücadelede muvaffakiyetle mümkündür. Bunda, manen ve maddeten kuvvete, kudrete istinat eder bir keyfiyettir. Bir de; insanların meşgul olduğu mesail, maruz kaldığı bilcümle mehalik, istihsal ettiği muvaffakiyetler, maşerî, umumî bir mücadelenin dalgaları içinden tevellüt edegelmiştir. Akvamı şarkiyenin, Akvamı garbiyeye taarruz ve hücumu tarihin belli başlı bir safhasıdır. Akvamı şarkıye miyanında, Türk unsurunun başta ve en kavi olduğu malûmdur. Filhakika Türkler, kableislâm ve badelislâm, Avrupa içerisine girmişler, taarruzlar, istilâlar yapmışlardır. Garba taarruz eden ve istilâlarını İspanya'da Fransa hudutlarına kadar temdit eden

(1) Troçki, Ma vie.

Araplar da vardır. Fakat, efendiler, her taarruza karşı, daima, mukabil taarruz düşünmek lazımdır. Mukabil taarruz ihtimalini düşünmeden ve ona karşı emniyete şayan tedbir bulmadan hareket edenlerin âkıbeti, mağlûp ve münhezim olmaktır, münkariz olmaktır.

Garbın, Araplara mukabil taarruzu, Endülüs'te acı ve şayanı ibret bir felâketi tarihiye ile başladı. Fakat, orada bitmedi. Takip Afrika şimalinde devam etti. Attilâ'nın Fransa ve Garbî Roma topraklarına kadar teşmil edilmiş olan imparatorluğunu hatırladıktan sonra, Selçuk Devleti enkazı üzerinde teşekkül eden Osmanlı Devletinin, İstanbul'da Şarkî Roma İmparatorluğunun taç ve tahtına sahip olduğu devirlere ırcai nazar edelim. Osmanlı tacidarları içinde, Almanya'yı, Garbî Roma'yı zaptü istilâ ederek muazzam bir imparatorluk kurmak teşebbüsünde bulunmuş olan vardı. Yine, bu hükümdarlardan biri, bütün İslâm âlemini bir noktaya raptederek sevk ve idare etmeyi düşündü. Bu emelin sevkiyle Suriye'yi, Mısır'ı zaptetti. Halife unvanını takındı. Diğer bir sultan da hem Avrupayı zaptetmek, hem âlemi İslâmî hükmü ve idaresi altına almak gayesini takip etti. Garbın mütemadî mukabil taarruzu, İslâm âleminin hoşnutsuzluğu ve isyanı ve böyle cihan-girâne tasavvurlar ve emellerin aynı hudut içine aldığı muhtelif unusrların ademi imtizaçları, binnetice emsali gibi Osmanlı İmparatorluğunu da, tarihin sinesine tevdi etti."

Türk Şef'in nutku, o eserdir ki, günün birinde, milletlerden birisi, istiklâlini, hürriyetini, bütün varlığını kaybetmek tehlikesine mâruz kalsa, hatta kaybetse bile bunların nasıl kurtarılacağını öğreten bir düstur, gösteren bir formüdür.

Anarşistler

Büyük milletlere mensup birçok bilginlerin, ihtilâl hakkındaki fikirlerinden bahsetmiş, onları analiz ve kritik etmiş bulunuyoruz. Bu meyanda anarşistler için de birkaç söz söylemek yersiz olmayacaktır.

Anarşistler de komünistler gibi tasavvur ettikleri yeni düzeni ancak ve mutlak ihtilâl vasıtasıyla kurulabileceğini kabul ederler. Cıvciv hayata kavuşmak için, nasıl ki, yumurtayı içinden kırıp parçalamak mecburiyetinde ise, insanlık da yeni hayata ulaşmak için aynı suretle eski hayatı yıkıp devirmek mecburiyetindedirler.

**Anarşistlerin
davası**

Anarşistlerin esas davaları şu cümle içinde kısıtlanabilir. Devleti kaldırmak! Anarşistlere göre bütün fenalıkların başı devlettir. Zorbalık, zulüm her şey buradan geliyor. İnsanoğlu bu kurumu ortadan kaldırdığı gün rahat nefes alacak ve gerçek hürriyetine kavuşacaktır. Bu da müthiş bir ihtilâl ile başarılabacaktır. İnsanlık devletsiz kalınca kuvvetliler zayıfları ezmeyecek mi? Bugün şikâyet edilen haksızlıklar devlet ortadan kalkınca fazlasıyla artmayacak mı?

Anarşistler buna hayır! diyorlar. Çünkü ferde verilecek kültür ve terbiye onu devletten, devlet baskısından doymun (müstağni) kılacaktır fikrindedirler.

Bu ne dereceye kadar doğru bir davadır? Cevabını bugün mevcut meslekleri karşılaştırırken vereceğiz.

Zaman zaman anarşistler tehlikeli bir hal aldıklarından hemen bütün devletlerce şiddetle takip edildiler ve edilmektedirler.

Bunların çokça bulundukları yerler arasında İspanya, İtalya, Belçika sayılabilir.

Anarşistler, ilk yapacakları işler arasında bilhassa hükümdar katlini amaç edinmişlerdir. İsviçre'nin Cenevre kantonunda bir İtalyan anarşist tarafından işlenen cinayet pek karakteristiktir.

Avusturya
imparatoriçesinin
katli

Anarşist, Cenevre'de Avusturya İmparatoru Fransuva Josef'i bekliyordu. Halbuki imparatoriçe gelmişti. Gölde gezinmek için vapura bineceği sırada imparatoriçeyi şişledi. Biraz sonra hükümdar ölmüştü. Anarşist yakalandı...

Sorguya çekildiği zaman:

İmparatoru öldürmek için gelmiş olduğunu, fakat imparatorun gelmediğini öğrenince emeğinin yabana gitmemesi için imparatoriçeyi öldürmüş olduğunu söylemişti. Dünya, hükümdar aileleri fertlerinden birini eksiltmiş olmakla öğünüyordu!

Katil anarşist, müebbet hapse mahkûm oldu. Yirmi sene yattıktan sonra onu bir gün odasında bel kayışından asılmış olarak buldular.

Kendi kendini öldürmüştü.

Kropotkine, Bakonine anarşizmin büyük şefleridir

Kropotkine'in La grande revaluation adındaki eserleri pek meşhurdur.

Cropotkine diyor ki:

"Hayatta hükümdarların son anları milletlerin zafer arabalarına koşulmak ve kamçı darbeleri altında onları çekmekle bitecektir. Devlet böyle bitecektir!"

Tarih ne diyor? • Ve Realiteler

Birçok büyük dinledik. Bunların ihtilâl ile ilgili muhtelif fikirleri üzerinde düşündük. Büyük olayları kısa da olsa gözden geçirdik. Şimdi de tarihi ve realiteleri dinlememiz ve gözden geçirmemiz faydalı olacaktır.

Dinlediğimiz, etüt ettiğimiz fikirlerin hangilerinde isabet vardır?

Bunların hangilerinde isabet yoktur?

Bize bu soruların karşılığını en kestirme yoldan tarih söyleyecektir.

Bir milletin ihtilâl hakkı var mı, yok mu?

Bu sorunun lehinde ve aleyhinde çok söyleyenler olduğunu biliyoruz. Soruya evet diyenler olduğu gibi hayır diyenler de az değildir... Bunları bir yana bırakalım. Tatbikata bakalım.

Tarihte hakikat ne yolda ortaya çıkmıştır?

Bunlar kendilerini ne yolda göstermişlerdir?

Filozoflar ne derlerse desinler, ne yolda düşünürlerse düşünsünler... benim tarihin verimi olarak bildiğim, gördüğüm realite şudur:

Milletler haklarına kavuşmak için ihtilâl yapıyorlar.

Milletler haklarına ihtilâl ile kavuşuyorlar.

Bu iş başka türlü olmuyor.

İş başında bulunanlar, milletlerin muhtaç oldukları yenilikleri, rica ile, niyaz ile kabul etmiyorlar. En küçük islahata bile razı olmuyorlar. Aklın ve mantığın icaplarına uymuyorlar. Akıl ve mantık zorunlulukları, silâhla takviye edilince

ki, iş başındakilere (Pekiye!) dedirtmek mümkün oluyor! Bunun aksi tarihte nadir değil enderdir.

Mesela:

Japonya ve
İran

Japon Mikado'su milletine yeni, modern bir rejim vermeye razı oldu. İran Şahı Muzaffereddin İran'a meşrutiyeti vermiş.

Fakat tarihin bu husustaki cömertliği pek kıttır. Tarih böy-lelerini yetiştirmekte pek kısırdır. Milletlerin mukadderatı genel kurallar dışında kalan böyle şazlara (ayrık) bağlanamaz.

Saati çalıp da, hayatî zorlamalar kendilerini gösterince hakka kavuşmanın çaresi ihtilâl oluyor. Binbir tecrübe bunu gösteriyor.

İhtilâl iyi bir şey midir?

Bunu bilmem, fazla uğraşmayı da gerekli görmüyorum.

Bildiğim bir şey varsa o da şudur:

Milletler haklarına ihtilâl ile kavuşuyorlar.

Bu, doğru veya eğri olabilir. Fakat, tarihin verimidir. Dönmez ve şaşmaz bir verim.

Buna bir nevi determinizm gözüyle de bakabiliriz ve bilim yönünden aldanmış olmayız.

İhtilâli kim
yapar

Bu soru üzerinde biraz durmamız vakit kaybetmek sayılmaz.

İhtilâli aydınlar yapar, milletle beraber..

İhtilâli o aydınlar yaparlar ki; hareketleri, çalışma sonuçları milletin yüksek menfaatlerinin ifadesinden başka bir şey değildir. O kadar ki, mümkün olup da bunları küme yapsaydı, kendi menfaati bakımından başka türlü hareket edemezdi.

Şarlatanların
propagandası

Şu hale göre şarlatanların; "milletin bu işlerden haberi yok; bu işi millet mi yaptı ki be-

nimsensin? Türk milletinin henüz seviyesi elverişli midir ki, kendisini cumhuriyetle idare etsin? Bizde işleri bir veya birkaç kişi yapar; üst tarafı ister istemez baş eğer”, gibi fikir yürütmeleri safsatadan, bulanık sularda balık avlamak sevdasına tutulmuş olmaktan başka bir şey değildir.

Bu gibiler, bu gibi yaygın söylentileri bilerek, kasten çıkarırlar. Şu halde ihtilâl kaytaklık (irtica) karşısındadır; süratle harekete geçmesi, kaytakları bastırıp cezalandırması gerekir.

Bu gibiler cahil ve safdildirler. Kendilerini aydınlatmak lâzımdır.

Tarihin hiçbir ihtilâli, biraz önce tespit ettiğimiz kural dışında Charles Gide içtimaî müesseseler adındaki eserinde bu esası kabul etmekle beraber, Spartaküs İhtilâli’ni bir istisna olarak gösterir. Bence bu da yanlıştır. Spartaküs’ün Roma zorbalığına yönelttiği büyük ihtilâl, ne istediğini, ne yapacağını bilen ve bütün bunları önceden tesbit ederek uygulamaya koyan bir harekettir. Başarı sağlayamayışının sebepleri ise bütün kümenin karışması değil, şefler arasında çıkan anlaşmazlıktır. Aşağı yukarı, bütün İtalya halkının -hürler de dahil- Spartaküs’ün ardı sıra yürümesine sebep, Roma otoritelerince halka reva görülen mezalim idi.. Başka bir deyimle, Spartaküs, halkın menfaatlerini bu derece canlı bir şekilde temsil ediyordu. Birliğin sebebini burada aramak lâzımdır (1).

En ileri halk kümeleri dahi kendi başlarına bırakılırsa, kendi menfaatlerini bulup ayırmakta anlaşılamayacaklardır şüphesiz.

(1) Spartaküs Trakyalı bir esirdi. Trak’tı. Türk olması ihtimali kuvvetlidir.

Kümenin mahiyeti ne olursa olsun, mutlaka şeflere ihtiyacı vardır. İşte bu şeflerdir ki, ihtilâlâ yön verirler ve onu başarılı kılarlar.

Osmanlı tarihinden Şeyh Mahmud Bedreddin Simavî İhtilâli'ni ele alıyorum.

Bedreddin'in peşi sıra 40-50 bin ihtilâlcî yürüyordu. Ve bunlardan pek çoğu onun davası uğrunda seve seve can verdiler. Fakat bunların hepsinin davayı fikren savunmaya yetenekli oldukları kabul edilebilir mi?

**Bedreddin
hareketi**

Bedreddin Simavî'in davası şu idi:

1. Cumhuriyetçilik. (Padişahlık, krallık ve bunlara benzer şeyler zorla alınmıştır).

2. Bir Allah vardır. Bütün insanların Allahı... Peygamberlere lüzum yoktur (1). Bu itibarla cami, kilise, havra vesaire mânasız şeylerdir. Tek bir tapınak, bütün insanları göğsünde toplamalıdır.

Ziya Paşanın dediği gibi:

“Bir hâkten inşa olunur, deyr ile mescit
Birdir nazarı hakda mecus ile müslüman.”

3. İnsanlar kardeşirler ve her şeyde ortaklırlar. Kadınlar da müstesna (2).

Şeyh Mahmud (Bedreddin) İznik medresesinde bunları vaazetti. Ve günün birinde talebelerinden Dede Sultan lâkabıyla anılan Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal, ihtilâl bayrağını açtılar. İzmir havalisinde ve Saruhan'da Çelebi Mehmet

(1) Mahmud Bedreddin Simavî, Varidat.

(2) Mehmet Murat, Tarih Ebulfaruk.

I'le aralarında kanlı savaşlar oldu. Nihayet bu büyük ihtilâl, sayı karşısında yenildi.

**Dede Sultan
isyani**

Dede Sultan'la, Sultan orduları arasında ilk kapışma İzmir civarında Karaburun dağlarında vukua geldi. Sultan ordusu gerilemeye mecbur oldu. Az kaldı, Şehzade Murad, ihtilâlcilerin eline tutsak düşüyordu. İkinci ordu İvaz Paşa kumandasında geldi. Büyük savaşlar oldu. Kan gövdeyi götürdü. İki tarafın kaybı yirmi bini geçiyordu. Börklüceli esir düştü kanaatlarından vazgeçmesi, tövbe istiğfar etmesi kendisine teklif edildi, red etti. Bunun üzerine Selçuk kalesi önünde çarmıha gerildi.

Üç bin kadar silâh arkadaşına aynı teklifte bulunuldu. Tövbe istiğfar ederlerse af edileceklerdi. Red ettiler!

Ve birer birer cellâdın satırına boyunlarını uzattılar "İriş Dede Sultan!" diye bağırıyorlardı. Davalarında kanaatlarında bu kadar kuvvetli idiler.

Torla Kemal, Saruhan ovalarında bastırıldı. Bir meydan savaşından sonra o da ele geçti. Arkadaşlarıyla beraber kazığa kakıldı.

**Bedreddin'in
ölümü**

Çelebi Sultan I. Mehmet ihtilâli bastırmış ve kesin yenilgiye uğratmıştı.

Bedreddin, İsfenderiyaroğulları'na sığındı. Orada da duramayınca Sinop yoluyla Buğdan'a kaçtı, oradan Balkanlar'a geldi. Kara orman'da yakalandı, muhakeme edildi. Fakat ölümüne Türk âlimlerinden kimse fetva veremedi. Nihayet Acemden gelme bir molla, Herevî faetvasıyla Siroz pazarında asıldı. (Hurucu alessultan - Sultanın otoritesinden çıkmak) suçuyla mahkûm edilmişti. Bedreddin'in bir kısım düşünceleri, düşüncelerimize uymayabilir. Fakat Türkoğlu Türk olan bu bü-

yük âlimin, Batı Türkleri tarihinde yıldızlardan biri olduğunda şüphe yoktur.

Ali, tarihinde bu büyük adam hakkında çok saygılıdır. Murad Bey Tarih Ebülfaruk'un da çok över. Hele Lamartin "Histoire de la Turquie"sinde Bedreddin'i göklere çıkarır. Nazım Hikmet'in Simavnalı Bedreddin adındaki manzum kitabı zevkle, istifadeyle okunmaya değer.

Asıl meselemize gelelim. Bu büyük hareketin, hristiyanların papazlarıyla, yahudilerin hamamlarıyla katıldıkları böyle bir hareketin bütün küme tarafından yapılmasına imkân var mıydı? Hatta bugün bile, halkın o zamanlara göre ölçü kabul etmeyecek kadar aydın olduğu böyle bir çağda, böyle bir şey mümkün müdür?

Demek ki, ihtilâli aydınlar yapıyor, milletle beraber.

Burada gizli kalmaması gereken önemli bir nokta daha vardır ki, bunu açığa vurmada konuyu bitirmek istemiyorum.

Hükümdarların Bedreddin Simavî hareketi sırasında Rum-
huyuları

lar da davaya katılmışlar, onlar da imparatorları aleyhine harekete geçmişlerdi. Kendi dinlerinde gayet yobaz davranan Türk sultanıyla, Bizans imparatoru tac ve tahtlarını tehlikede görünce anlaşmakta gecikmediler. Tâcidarlar böyledirler, menfaatleri tehlikeye düşünce, dini, imanı bir yana bırakmakta bir an tereddüt etmezler.

İngiliz
ihtilâlleri ve
yapanlar

İngiliz ihtilâlleri bu söylediklerimizden başka türlü açıklanabilir mi? Büyük şart hareketini büyük senyorlar ve aydınlar yapmadılar mı?

Fransız İhtilâli
ve yapanlar

Büyük Fransız İhtilâli nasıl başarılıydı? Guglielmo Ferrero'nun bu husustaki düşüncelerini yukarıda kaydettik. Nihayet Fransız

ihtilâlî'nin vaptırcısı. İtalyan bilgininin gösterdikleri değil midir?

Türk Cumhuriyeti için ne dediler?

Türk Cumhuriyetinin ilânı günlerinde idi... Eski Başvekilllerinden Rauf, Vatan gazetesinde çıkan bir beyanatında; Cumhuriyeti ilân etmek suretiyle, milletin oldu bittiler (emri vakiler) karşısında bırakıldığını söyleyecek kadar ileri gitmişti.

Derhal şunu kaydetmeliyim ki, eğer dünyada oldu bittilere kapılmayacak, oldu bittilerle idare edilmeyecek bir millet varsa, o da Türk milletidir.

Türk milleti, oldu bittilerle idare ediliyor demek, ona en azdan bir hakarettir. Acaba Rauf bunun farkında mıydı?

Ben ummam!

Şu halde dil sürçmesi mi oldu?

Bunu da zannetmem.

Ya nasıl açıklıyabiliriz?

Bu, zihniyet farkından başka bir şey değildir.

Eskilerde bir huy vardır. Kendilerini ileri, milleti geri görmek huyu!

Mesele budur.

Bu sakat zihniyet üzerinde biraz daha durmak faydalı olacaktır.

Yine Fransız ihtilâlî

Fransız İhtilâlî'nde, o sıralarda 17 milyon kadar bir şey olan Fransız milletin hepsi, ihtilâl taraftar ve Cumhuriyetçi miydi?

Bu soruya evet demek imkânı var mıdır? Bir kere bir milletin hepsi nasıl ihtilâl taraftarı olabilir?

Buna maddeten imkân yoktur. Beşikteki çocuklar, bir

ayağı çukurda ihtiyarlar bunların hepsinin ihtilâl taraftarı olması hayal edilebilir mi?

Bundan başka, biraz da vakıalara bakabiliriz.

Vand'ee kaytaklığı
(irticası)

Vand'ee, Liyon kaytaklıklarına ne diye-
lim? Bir kaytaklık ki, az kaldı ihtilâli kökün-
den söküyordu!

Yabancı memleketlere kaçan yüz bin mülteciye ne diye-
lim? Bu mülteciler Fransa'nın başına savaş açmadılar mı?

Giyotin altında koparılan binler ve binlerce kafalara ne
diyelim? Niçin koparıldılar?

Üçüncü
Cumhuriyet

Ve nihayet, bugünkü Fransız Cumhuriye-
ti üçüncüsüdür. Ve bir oy fazlasıyla kurulmuş-
tur.

Cumhuriyetlerin düşüşü ve bunların yerini imparator ve
kralın alışı, Fransa'da bütün halkın Cumhuriyet taraftarı oldu-
ğunu mu gösterir?

Fransa'da
kralcılar

Hâlâ bugün, Fransa'da kralcılar, bunların
gazeteleri ve örgütleri vardır.

Hakikatleri biraz daha açığa koyalım.

Fransa'da, ihtilâl patlak verdiği gün Cumhuriyetten ba-
his bile yoktu. Böyle bir kelimeyi bilen yok gibiydi. XVI. Lo-
uis adına madalyalar basıldı. Ve üzerlerine "Kurtarıcı Kral"
diye yazıldı.

Ekmek
istiyorlar

Versay sarayına giden halk kraldan ekmek
istedi. "Ekmek ver ve başımızda kal iyi kral, iyi
kraliçe!" diye bağırdı.

Bizde nasıl oldu?

Erzurum Kongresi sıralarında, bir gün Atatürk, Erzurum
Millet bahçesinde gezinirken, millet, etrafını almaya başladı.
Atatürk'ün yüzüne bakan, halk bir ağızdan bağırdı:

"Yaşasın Cumhuriyet!"

**Cumhuriyet
istiyorlar**

**Düşünelim bir kere, bunu bağırان kimdi..
Türk halkı... hem de öz Türk halkı.**

Bu halk, arkası gelmeyen savaşlarda bunalmış, sırtında yırtık gömleğiyle, ayağında yarım çarığıyla, yeni kurtuluş savaşlarına gimek üzere bulunan bir halktı.

Açtı, çıplaktı. Fakat açım, çıplağım! diye bağırmadı, ekmek dilenmedi.

Fransız İhtilâli'yle son Türk İhtilâli'nin başlangıcı arasında fark, psikolojik fark bu kadar büyüktür.

Fransız İhtilâli ekmekle başladı. Fransız Cumhuriyeti de bunun verimi oldu.

Türk ihtilâli ve Türk Cumhuriyeti baylık davanın verimidir.

Bay olacağım Türk önce ekmeği değil, baylığı istedi ve aldı.

Demek oluyor ki, bizde milletin seviye geriliğinden bahsedemeyenler, kendi seviyesizliklerini ispat etmiş oluyorlar.

Demek oluyor ki, Türk milleti oldubittileri kabul etti gibi yanlış bir düşüncede bulunanlar, Türklükten, Türk tarihinden ve bütün milletler tarihinden gafil bulunuyorlar.

Rus ihtilâline ne diyelim? Kaç kişinin eseridir? Her halde halkı yürütenler yüzü geçmez.

Nasyonal Sosyalizm

Mussolini'nin faşistlik hareketine (1), Hitler'in nasyonal sosyalist ihtilâline ne diyebiliriz? (2). Bunlarda şeflerin adedi elliye geçemez.

Şunu da inanarak söylüyorum ki, son zaman ihtilâlleri-

(1) Faşist tarihi C.M.R.

(2) Konrad, Nasyonal Sosyalist Tarihi.

nin milletçe yapılmışlarının en başında Türk ihtilâli gelir. Bir ihtilâl, ancak bu kadar millet malı olabilir.

*

Fichte ne diyor

Fichte, ihtilâlleri insanlık için yalnız tabii bir hal olarak kabul etmez. Aynı zamanda bunları insanlığın bahtında uğurlu verileriyle de kutlar. Fichte'ye göre, bir ihtilâl ne kadar az başarı sağlarsa sağlasın yine bir tohum bırakır.. Ve bu tohum gitgide canlanır. Hiç olmazsa, cismi kadar kapladığı yerde eskiliğin yerini alır. İhtilâl ne kadar geri gelirse gelsin mutlaka bir şey bırakır (1).

**Fichte'nin
görüşlerinde
isabet**

Bu görüş, çok yerindedir. Baştan başa realitedir.

Birkaç örnek:

1876 Osmanlı Kanunu Esasi hareketi, önce, Mithat Paşanın enerjisi sayesinde başarıldı. Bir buçuk senelikbir ömürden sonra düştü ve otuz üç yıl kalkamadı. Fakat 1908 İhtilâli yine bu harekete dayandı, bu tohumun çiçeği oldu.

İngiliz ihtilâlleri birbirinin mütekâmil ifadeleridir.

Büyük Fransız İhtilâli Fichte'nin teorisine en canlı örnek oldu. 1789 İhtilâli sonunda Napolyon Bonapart'ın ağına düştü. Fakat Napolyon idaresinde, imparatorluk rejimi içinde bile büyük izler bıraktı. Fransız medenî kanununa dayanak olan prensipler, jüri, mülkiyet vesaire bu sırada anılabilir.

Fichte'nin görüşü o kadar doğrudur ki, Fransa'da Cumhuriyet muhtelif sarsıntılara uğradığı halde nihayet üçüncü kalkışında tutundu. Bugün 69 uncu senesini yaşamaktadır demek uygunsa, ihtilâlleri Hacıyatmaz'lara benzetmek pek de yersiz olmayacaktır. Gerçi bunları bir müddet sırtüstü yere vür-

(1) Yusuf Akçora, Siyasî Tarih.

mak kabildir. Yerde kalmaları için de baskı lâzımdır.. Fakat şurası da muhakkak ki, bu baskı yavaş yavaş yıpranır ve nihayet kendisini yerde bulur. Bu defa, ihtilâlin baskı altında kalan prensipleri üste çıkar ve baskıyı eritir, yok eder.

Fikirler böyledir. Herhangi bir terör, bir zulüm bunları yenemez.

Fikirleri yenmek imkânı yoktur. Bunları yenmek için tek çare, karşılarına daha kuvvetli fikirlerle çıkmaktır.

Ortalıkta yaygın olan fikrin karşısına daha kuvvetlisiyle çıkamıyoruz demeyiniz! Çünkü takdirde, teslim olmaktan başka çare yoktur. Ve bu, mutlaktır.

Fikirler ve
Neron

Misâl mi istiyorsunuz?
İşte Neron!

Bu adam Hristiyanlığa karşı ne zulüm tedbirleri almadı?..

İlk Hristiyanları, sirklerde vahşi hayvanların önüne attı. Parçalattı. Bu da yetmedi. Bir gün Roma'da kasten bir yangın çıkarttı. Yangının suçluları olarak hristiyanlar gösterildi... Bunun üzerine Neron umumî bir ziyafet verdi. Ve Hristiyanları odun yerine meşalelerin içine oydu. Ateşledi. İnsan ışıkları altında halka yemek yedirdi.

Fakat sonu ne oldu?

Hristiyanlık yolunda, işkenceler içinde ölmeyi sonsuz mutluluğa kavuşmanın tek vasıtası sayan ilk Hristiyanlar, küme küme, Hristiyanlıklarını açıkça göstermeye başladılar. Cellaîlar bunları öldürmekten yoruldu ve usandı!

Daha sonra ne oldu?

Neron kendi eliyle, kendi bıçağı altında deliler gibi, kendi kendini öldürdü. Hem de komedi-trajik bir halde...

Kendi çirkin sesine, yalnız kendisi hayran olan bu zalim; kendini öldürürken:

“Bir şeye yanmıyorum, dünya en büyük ses sanatçısını kaybediyor!” diye esefleniyordu (1).

Daha sonra ne oldu?

Roma Hristivan oldu!

**Müslümanlığın
zuhuru**

İlk Müslümanlara reva görülen eza cefalara rağmen onun ilerlemesinin önüne geçilebildi mi?

Halife Ömer’in, İslâmiyeti kabul etmeden önce kız kardeşinin evini ziyareti malûmdur.

**Ömer’ül-Faruk
Hadisesi**

Ömer, kız kardeşiyle, eniştesinin Müslüman olduklarını haber alınca, küplere binmiş.. Bunları öldürmek için evlerine gitmiş. Kapının önüne vardığı zaman, içerde Kuran okumakta olduğunu duymuş. Kapıyı çalmış, kız kardeşi Ömer’i görünce Kuran’ı saklamış ve kapıyı açmış...

Ömer, kız kardeşiyle eniştesine:

“Okuduğunuz nedir?” diye sormuş:

Saklamak istemişler, eniştesi Said’i tutunca yere vurmuş, kız kardeşi Fatma, kocasını kurtarmağa çalışırken ona da bir tokat atmış. Ağzı, burnu kanamaya başlayınca, Fatma gayrete gelmiş:

“Ey Ömer; Allah’ın kelâmını okuyoruz. Tokat atmaktan utan ve Allah’tan kork!” demiş.

Ömer hemşiresinin bu halinden üzüntü duymuş:

“Hele şu sûreyi getirin de, bir defa da beraber okuyalım!” demiş.

Hep beraber okumuşlar, Ömer’i çok etkilemiş, derhal

(1) Duruy, Romalıların Tarihi.
Paskiyeviç, Kovadis

Müslüman olmuş. Ve oradan hep beraber kalkarak Hazreti Muhammed'in bulunduğu yere gitmişler (1).

Ta. H. sûresi

Söz konusu olan sûre, Ta. H.'dir. Bu sûreden bazı âyetler:

1. Göklerde ve yeryüzünde ve bunların arasında ve altında ne varsa Allahındır.

2. Allah'tan başka tapacak yoktur, ancak o'dur. En güzel isimler onun'dur.

3. Biz Musa'ya dedik ki: At değneği, onların yaptıklarının hepsini yutar. Onların yaptıkları büyüden ibarettir. Ve büyücüler bir vakit felâh bulmaz.

4. Büyücüler Allah'ın kudretini görünce:

Harun ve Musa'nın Rabbine iman ettik diyerek secde ettiler.

5. Firavun: Siz benim iznimi beklemeksizin iman ettiniz mi? Şüphesiz o sizin başınızdır. Büyüyü o size öğretiyor. Sizin el ve ayaklarınızı çarpazvari kestireceğim. Sizi hurma ağacına asacağım. Azapta en şehit ve en sabit kim olduğunu anlayacaksınız, dedi.

6. Büyücüler dedi ki: Biz seni aşikâr mucizelerin üstünde ve bizi yaratanın üstüne koyamayız, ne istersen yap. Sen ancak bu dünyanın umuruna hükmedebilirsin. Biz Rabbimize inandık. Allah bizi icrasına icbar ettiği büyüden ve günahlardan dolayı affetsin. Allah senden hayırlı ve bakidir.

7. Firavun askerleriyle onları takip etti. Ve denizin sularında hepsi kayboldular. Çünkü firavun kavmını eğriliğe sevketti. Doğruluğa değil" (2).

(1) Kısası Enbiya. Cevdet Paşa.

(2) Camii Sait, Kuran tercümesi, Ömer Rıza, Tanrı Buyruğu.

İlk İslâmların katlandıkları eza ve cefalar bundan ibaret değildir. Bunlar, çekilen eza ve cefalar yanında şaka kabilindendir, okşamadır. Bizzat Muhammed'e yapılan eziyetlerin hesabı yoktur.

**Fikir mutlaka
galiptir**

Bükülmez kılıç, kırılmaz silâh, alınmaz kal'a, yenilmez ordu yoktur.

Yenilemeyen, yalnız fikirdir. Bu şartla ki, daha kuvvetlisiyle karşılaşmaya. Bu takdirde dahi, yine fikir galip demektir.

Gençler! Buna inanınız! Ve bunda şüphe etmeyiniz!

Dünyaya, dünyanın ve milletlerin bahtlarına hâkim olan fatih kılıçları değil; düşünen adamların fikirleridir. Fikit, müeyyide olarak kuvveti de yanında bulursa başarı daha tez olur. Şekilcilikten kaçınmalı İhtilâllerde, dikkat edilecek yönlerden biri de, şekil düşkünlüğünden kaçınmaktır. İcrat, yeni rejimin ana hatlarını kavramalı ve imkân elverdiği kadar tez elden eskiliğin yerini almalıdır. Öyle bir çabuklukla ki, kaytaklık gözünü açamamalı, ses çıkarmaya vakit bulamamalı, birbirini takip eden yenilikler karşısında bunalıp kalmalı, sersem bir hale düşmeli, yerlere vurulmalıdır.

Propaganda

Unutulmaması gereken işlerden birisi de propagandadır. Davanın büyüklüğüne inanarak, ihtilâl propagandanın yoksun edilmemelidir. Bu, ihtilâli büyük bir kuvvetten ayrı düşürmek olur.

**Kont Kavur'un
bir sözü**

Kont Kavur, yerli yersiz, boyuna İtalyan birliğinden söz eder dururmuş! Bir gün kendisine, bunun artık yavan bir şey olduğu anlatılınca gülmüş ve "Yanlış düşünüyorsunuz, bu birliği o kadar söylemek lâzım ki, daha olmadan herkese olmuş kanaatini vermek ve günün

birinde hiçbir güçlük çekmeden olmasını sağlamak lâzımdır!” demiş.

Tarihe dikkat edilirse, İtalyan birliği, varlığını, büyük ölçüde Kavur’un dediğine borçludur.

Propagandanın iki mühim rolü vardır. Birincisi rejimi sevdirtmesi, millete benimsetmesi, ikincisi de karşı propagandayı ezerek önlemesidir.

Bizde şekilcilik Şekil düşkünlüğü, bilhassa bizim ihtilâllerimizde en menfi rolü oynamıştır. Ve bu Tanzimat’tan beri böyle olmuştur. Bu hususta son ihtilâlimizin etrafında çok uyanık olmak lâzımdır.

İnönü ne diyor? İsmet İnönü, Paşabahçe cam fabrikasını açarken bu yönden çok önemli bir noktayı işaretlemişti.

“Fabrika ve fabrikalar açmak kolay... Fakat asıl iş, onları yaşatacak elemanlara sahip olmak, kurulanı yaşatmaktır” diyordu. Nitekim eskiden de fabrikalarımız vardı. Fakat yenilerini açarken eskilerin yerleri bile bilinmiyordu!

Biz son yüz yıllık tarihimizde şekilcilikten en çok zarar gören bir milletiz. Şekil özü ve temeli kuvvetlendirmek için bir vasıtaadır. Bu ödevi başaramayan şekiller bir yana bırakılmazsa esas da, şekiller içinde yok olur, gider.

Sakız Efendinin bir sözü Pek meşhurdur; 93 Kanunu Esasisi ilân edilince her şeyi oldu bitti zannedenlere ilk ik-tisatçılarımızdan Ohannes Sakız Efendi:

“Daha bir şey olmadı! Ne zaman sarayın yanında bir kâr-hane (1) açılırsa o zaman her şey olmaya başladı denebilir” demiş.

(1) O zamanlar fabrikalara (kârhane) denilirdi.

**Türk ihtilâli
Türk
milletininindir**

Kendi hesabıma son sözüm şudur:

Bir ihtilâl, hangi milletin hesabına yapılırsa, mutlaka o milletin öz evlâdının eliyle yapılmalı ve onun elinde kalmalıdır.

Meselâ:

Türk ihtilâli, öz Türklerin elinde kalmalıdır. Hem de kayıtsız ve şartsız.

Yabancıların yardımıyla başarılan ihtilâller, yabancılara borçlu kalırlar.

Bu borç ödenmez.

Türk'ün en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir. Geçmişte Osmanlı İmparatorluğunun bahtsızlığı, ekseriya, mukadderatını Türklerden başkasının idare etmiş olmasıdır.

Cumhuriyet 'in Kültür Hizmeti

Atatürk

- Atatürk'ün Yazdığı Yurttaşlık Bilgileri

Bülent Tanör

- Kurtuluş (Türkiye 1918-1923)
- Kuruluş (Türkiye 1920 Sonraları)

Prof. Dr. Sina Akşin

- Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi I-II

Prof. Dr. Macit Gökberk

- Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk

Yunus Nadi

- Türkiye'yi Sokakta Bulmadık

Falih Rıfkı Atay

- Baş Veren İnkılapçı (Ali Suavi)

Bâki Öz

- Kurtuluş Savaşı'nda Alevi-Bektaşiler

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya

- Devrim Hareketleri İçinde Atatürkçülük

Sabahattin Selek

- Milli Mücadele (Büyük Taarruz'dan İzmir'e)

İsmail Arar

- Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı

- **Prof. Dr. Niyazi Berkes**
- 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz I-II
- **Ceyhun Atuf Kansu**
- Devrimcinin Takvimi
- **Paul Dumont-François Georgeon**
- Bir İmparatorluğun Ölümü (1908-1923)
- **Ali Fuat Cebesoy**
- Sınıf Arkadaşım Atatürk I-II
- **Abdi İpekçi**
- İnönü Atatürk'ü Anlatıyor
- **Paul Dumont**
- Atatürk'ün Yazdığı Tarih: Söylev
- **Kılıç Ali**
- İstiklâl Mahkemesi Hatıraları
- **Prof. Dr. Niyazi Berkes**
- Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler I-II
- **S. İ. Aralov**
- Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları I-II
- **Sabahattin Selek**
- İsmet İnönü'nün Hatıraları
- **Nurer Uğurlu**
- Atatürk'ün Yazdığı Geometri Kılavuzu
- **George Duhamel**
- Yeni Türkiye Bir Batı Devleti
- **Bülent Tanör**
- Türkiye'de Yerel Kongre İktidarları
- **Prof. Dr. Suna Kili**
- Atatürk Devrimi-Bir Çağdaşlaşma Modeli
- **Falih Rıfki Atay**
- Atatürk'ün Bana Anlattıkları
- **Reşit Ülker**
- Atatürk'ün Bursa Nutku

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya

- İslamcılık Cereyanı I-II-III

M. Şakir Ülkütaşır

- Atatürk ve Harf Devrimi

Kılıç Ali

- Atatürk'ün Hususiyetleri

Mustafa Kemal

- Anafartalar Hatıraları

Ecvet Güresin

- 31 Mart İsyanı

Doğan Avcıoğlu

- 31 Mart'ta Yabancı Parmağı

Metin Toker

- Şeyh Sait ve İsyanı

Süleyman Edip Balkır

- Eski Bir Öğretmenin Anıları

Yunus Nadi

- Birinci Büyük Millet Meclisi

Kemal Sülker

- Dünyada ve Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu

Prof. Dr. Neda Armaner

- İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk

Fazıl Hüsnü Dağlarca

- Destanlarda Atatürk / 19 Mayıs Destanı

Yunus Nadi

- Mustafa Kemal Paşa Samsun'da

İsmet Zeki Eyuboğlu

- İrticanın Ayak Sesleri

Nuri Conker

- Zâbit ve Kumandan

Mustafa Kemal

- Zâbit ve Kumandan ile Hasbihal

İsmet Zeki Eyuboğlu

- İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nakşibendilik
Ord. Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur
- Ermeni Meselesi I-II
Talât Paşa
- Hatıralar
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
- Hürriyet'in İlanı
İsmet İnönü
- Lozan Antlaşması I-II
Sami N. Özerdim
- Yazı Devriminin Öyküsü
Nurur Uğurlu
- Atatürk'ün Askerlikle İlgili Kitapları
- Atatürk'ün Askerlikle İlgili Çeviri Kitapları
Halide Edip Adıvar
- Türkün Ateşle İmtihanı I-II-III
Prof. Dr. Muammer Aksoy
- Atatürk ve Tam Bağımsızlık
Prof. Dr. Şerafettin Turan
- Atatürk ve Ulusal Dil
Johannes Glasneck
- Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye I-II-III
İsmet İnönü
- Cumhuriyet'in İlk Yılları I-II
Gâzi Mustafa Kemal
- Yarın Cumhuriyet'i İlan Edeceğiz (Nutuk'tan)
- Yarın Cumhuriyet'i İlan Edeceğiz (Söylev'den)
Fazıl Hüsnü Dağlarca
- Gâzi Mustafa Kemal Atatürk
Eylemde/10 Kasımlarda
Ruşen Eşref Ünaydın
- Atatürk'ü Özleyiş I-II

- **Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil**
- **Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak**
- **Prof. Dr. A. Afetinan**
- **M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**
- **Falih Rıfka Atay**
- **Zeytindağı**
- **Prof. Dr. Suat Sinanoğlu**
- **Türk Hümanizmi I-II-III**
- **Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya**
- **Batılılaşma Hareketleri I-II**
- **Charles N. Sherrill**
- **Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları/Mustafa Kemal I-II**
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**
- **Karanlığın Ayak Sesleri / Kadirilik**
- **Dr. Bernard Caporal**
- **Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I-II**
- **Dr. Bernard Caporal - Neşe Doster**
- **Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını III - Kronoloji**
- **Ruşen Eşref Ünaydın**
- **Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat**
- **Kurt Steinhaus**
- **Atatürk Devrimi Sosyolojisi I-II**
- **Bahir Mazhar Erüreten**
- **Türkiye Cumhuriyeti Devrim Yasaları**
- **Sabahattin Eyuboğlu**
- **Köy Enstitüleri Üzerine**
- **Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu**
- **İlk Meclis**
- **Prof. Dr. A. Afetinan**
- **M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları**

Yunus Nadi

- Cumhuriyet Yolunda
Falih Rıfki Atay
- Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri ve 19 Mayıs
Gâzi Mustafa Kemal
- 1919 Yılıının Mayısının 19'uncu Günü Samsun'a Çıktım
Nadir Nadi
- 27 Mayıs'tan 12 Mart'a
Ord. Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur
- Balkan Savaşları / Birinci Balkan Savaşı I-II-III
Tayfur Sökmen
- Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar
Dr. Abdurrahman Melek
- Hatay Nasıl Kurtuldu
Ord. Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur
- Balkan Savaşları / İkinci Balkan Savaşı I-II
Gâzi Mustafa Kemal
- Erzurum Kongresi
Sabahattin Selek
- Millî Mücadele (Erzurum'da Gergin Günler)
Yaşar Nabi
- Balkanlar ve Türklük I-II
Ceyhun Atuf Kansu
- Bağımsızlık Gülü
General Fahri Belen
- Büyük Türk Zaferi (Afyon'dan İzmir'e Kadar)
Gâzi Mustafa Kemal
- Sivas Kongresi I-II-III-IV
Doç. Dr. Suat Yakup Baydur
- Dil ve Kültür
Kadriye Hüseyin
- Mukaddes Ankara'dan Mektuplar

Berthe Georges-Gaulis

- Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği
Ord. Prof. Enver Ziya Karal
- Tanzimat-1 Hayriye Devri
Falih Rıfkı Atay
- Çankaya I-II-III-IV-V
Liman von Sanders
- Türkiye’de Beş Yıl I-II-III
İsmet İnönü
- Hatıralar (Birinci Dünya Harbi)
Arnold J. Toynbee
- Türkiye I-II-III - Bir Devletin Yeniden Doğuşu
İlhami Bekir
- Altın Destan Mustafa Kemal Atatürk I-II
Prof. Dr. Mahmut Âdem
- Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız
John Grew
- İlk ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları
Atatürk
ve İnönü
Dr. Bernard Caporal
- Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I-II-III (1923-1970)
Dagobert von Mikusch
- Avrupa ile Asya Arasındaki Adam
(Gazi Mustafa
Kemal) I-II-III-IV
Prof. Dr. Erol Manisalı
- Dünden Bugüne Kıbrıs
Mustafa Baydar
- Atatürk’le Konuşmalar
Gâzi Mustafa Kemal
- Ankara’ya Geliş (Nutuk’tan)
- Ankara’ya Geliş (Söylev’den)

Yunus Nadi

- Ali Galip Hadisesi
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
- Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku
Tevfik Bıyıklıoğlu
- Atatürk Anadolu'da (1919-1921)
Nadir Nadi
- 27 Mayıs'tan 12 Mart'a (1961-1962)
Oktay Akbal
- Atatürk Yaşadı mı?
Mahmut Esat Bozkurt
- Atatürk İhtilâli-I